

DORPSSTRAAT 17 OUDERKERK a/d IJSSEL

Bouwhistorische
opname en
waardestelling

DORPSSTRAAT 17
OUDERKERK a/d IJSSEL

Bouwhistorische opname
en waardestelling

Nipides 2022

Colofon

Rapport Dorpsstraat 17, Ouderkerk aan den IJssel
Bouwhistorische opname en waardestelling

Opdrachtgever	
Onderzoek en rapportage	J.A. Nipius
Datum veldonderzoek	12 juli 2022
Datum publicatie rapport (actuele versie)	16 september 2022
Foto's en tekeningen	Nipides

tenzij anders aangegeven

Copyright
©2022 NIPIDES
www.nipides.nl

Inhoud

1	►	Inleiding	5
2	►	Onderzoekslocatie	6
		INLEIDING	6
3	►	Archiefonderzoek	11
		INLEIDING	11
		VOORGESCHIEDENIS VAN HET PERCEEL	11
		GESCHIEDENIS VAN HET HUIDIGE PAND	16
		de bouw in 1882	16
		latere verbouwingen en afbeeldingen	20
		interieur	27
		watersnoden	31
		bouwdossiers	33
		1944 - SAMH 1358.877	34
		1944 - SAMH 1358.878	36
		1964 - SAMH 1358.879	38
		1964 - SAMH 1358.880	40
		1967 - SAMH 1358.881	40
		1972 - SAMH 1358.882	41
		1977 - SAMH 1358.883	43
		1995 - SAMH 1359.1044	46
		1998 - SAMH 1359.1039	47
		SAMENVATTING	51
		bronmateriaal	51
		ontwikkeling van het pand	51
4		Onderzoeksresultaten	53
		INLEIDING	53
		ruimtenummering	53
		EXTERIEUR	55
		voorgevel aan de Dorpsstraat	55
		zijgevel aan de Kalverstraat	56
		achtergevel en achtererf	59
		dak	61
		INTERIEUR	62
		ruimte -1.01 en -1.01a	62

	ruimte -1.02	64
	ruimte -1.03	64
	ruimte -1.04	65
	café-ruimte 0.01	66
	café-ruimte 0.02	71
	toiletten 0.04a, b en c	72
	zaal 1.01	74
	trap 1.01a	79
	keuken 1.01b	80
	toilet 1.04	82
	zolder 2.01	83
	SAMENVATTING	91
5	► Waardestelling	93
	INLEIDING	93
	DORPSSTRAAT 17	93
	WAARDESTELLING	94
	algemeen	94
	architectuurhistorische waarde	94
	stedenbouwkundige waarde	94
	gebruikshistorische waarde	94
	bouwhistorische waarde - algemeen	95
	kelder	96
	begane grond	96
	eerste verdieping	96
	zolderverdieping	97
	dak	97

1 Inleiding

Het rijksmonument Dorpsstraat 17 te Ouderkerk aan den IJssel is recentelijk eigendom geworden van de opdrachtgever (zie colofon). Het pand heeft enige jaren leeggestaan en de nieuwe eigenaar is voornemens enkele wijzigingen in dit voormalige café en evenementenzaal uit te laten voeren.

Gezien de monumentenstatus van het pand Dorpsstraat 17 zijn alle ingrijpende wijzigingen in de bestaande bouwmassa onderhevig aan een vergunningsplicht in het kader van de Wet Algemene Bepalingen Omgevingrecht (Wabo). Een aan de bouwwerkzaamheden voorafgaand bouwhistorisch onderzoek met waardestelling maakt deel uit van de vergunningsprocedure. De resultaten van dit onderzoek worden in deze rapportage uiteengezet.

Het pand was op het moment van onderzoek al enige jaren buiten gebruik maar bezat nog grotendeels zijn horeca- (café) inrichting.

Het pand kent een relatief eenvoudige indeling, met een kelder (die slechts op een gedeelte van het pand doorloopt), een begane grond, een eerste en een zolderverdieping. Het grondplan betreft een langwerpige rechthoek waar in de loop der jaren enige uitbouwen bij zijn gekomen (zie plattegronden verderop).

Het pand kent naast deze bouwlagen een klein buitenterrein aan de zuidzijde, en tevens een uitbouw met dakterras aan dezelfde zijde.

Tijdens het onderzoek is geen materiaal verwijderd.

J.A. Nipius
september 2022

2

Onderzoekslocatie

INLEIDING

De bouwhistorische opname werd uitgevoerd in het rijksmonument Dorpsstraat 17, 2935 AB te Ouderkerk aan den IJssel, monumentnummer 31979, kadastraal nr. C 1628, RD-coördinaten 103.222, 438.836.

Het pand ligt met zijn kopse kant aan de Dorpsstraat, waar het ook zijn adres heeft; deze zijde zal vanaf nu worden aangeduid met *voorgevel*.

Afb. 2.1 Situering van de onderzoekslocatie

De lange zijkant ligt aan de Kalverstraat kende op enig moment ook een buiten-deur, doch deze was ten tijde van dit onderzoek niet meer aanwezig.

Aan de zuidzijde zijn later enkele lagere aanbouwen aan het pand gebouwd, die bouwkundig duidelijk van het hoofdpand zijn te onderscheiden. Hieronder valt een voormalige snackbar die ooit zijn ingang aan de Kalverstraat bezat.

In de kadastrale gegevens wordt ook het adres Kalverstraat 2a voor dit pand genoemd, hetgeen ongetwijfeld op de zijmuur of de genoemde snackbar slaat. In dit rapport wordt echter steeds slechts het adres Dorpsstraat 17 gebruikt; gehele complex valt tevens onder één kadastrale perceelsnummer en monumentnummer.

Het gebouw betreft een hoekpand, en staat vrijwel geheel vrij; slechts aan de Dorpsstraat kent het een aangebouwd buurpand (Dorpsstraat 19).

In het volgende hoofdstuk worden de resultaten van het beknopte archiefonderzoek betreffende de ontstaansgeschiedenis van het pand weergegeven.

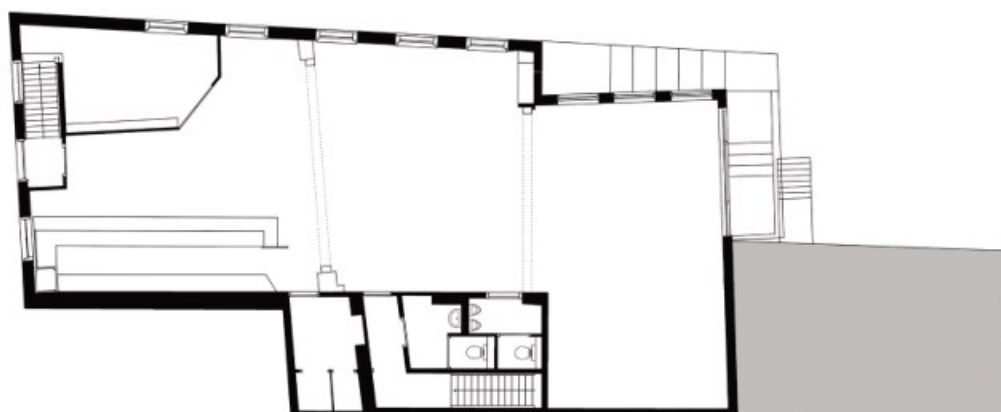
Afb. 2.2 De ligging van het pand Dorpsstraat 17.

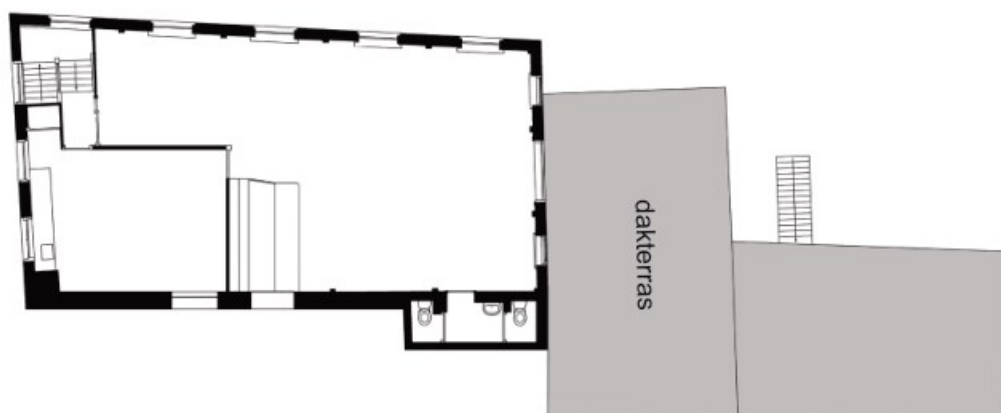
kelder

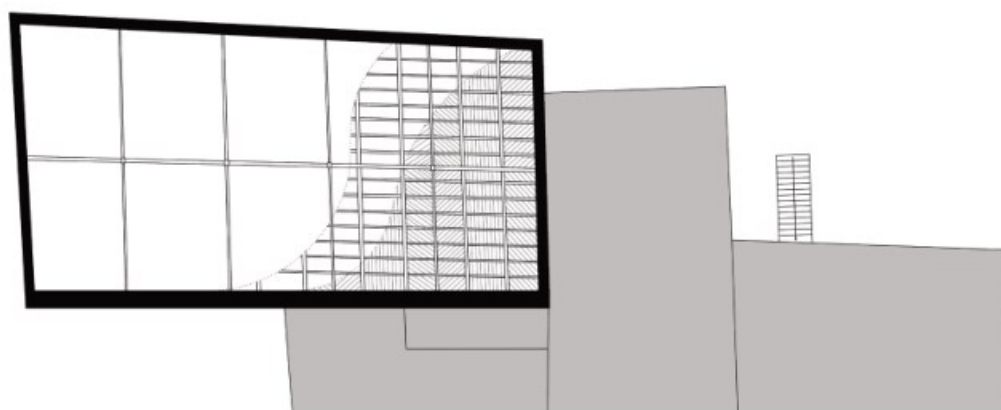
begane grond

1e verdieping

2e verdieping

Afb. 2.3 Plattegronden van de vier bouwlagen van het pand Dorpsstraat 17.

Tekening van Rokus Visser Architectenbureau, aangevuld met eigen meetgegevens.

gezien vanuit het noorden (zijgevel links en voorgevel rechts)

gezien vanuit het zuidoost (achtergevel met de lagere aanbouwen)

Afb. 2.4 Enkele gevels van het pand Dorpsstraat 17. De andere gevel wordt door buurpanden begrensd.

3

Archiefonderzoek

INLEIDING

Het archiefonderzoek heeft tot doel om enig licht te werpen op de bestaande bouwmassa van het pand Dorpsstraat 17 te Ouderkerk aan den IJssel.

De ontstaansgeschiedenis van het pand is niet exact in de archiefbronnen terug te vinden; de hoofdvleugel van het pand werd in 1882 gebouwd, maar originele bouwtekeningen werden niet aangetroffen en lijken niet bewaard te zijn gebleven. Ook vroege interieurfoto's of andere afbeeldingen zijn schaars.

Wat betreft de voorganger van het huidige pand werd geen enkele bouwtekening of zelfs maar een afbeelding aangetroffen.

Het hoekpand ligt met zijn voorgevel aan de Dorpsstraat en strekt zich vanaf daar naar achter toe uit langs de Kalverstraat. De Dorpsstraat is onderdeel van de rivierdijk langs de IJssel, en de Kalverstraat loopt dan ook vanaf deze dijk schuin naar beneden af.

Het pand wordt dan naar de achterzijde toe steeds hoger en kent daar een kelder die niet volledig naar de dijk toe doorloopt (zie de diverse plattegronden). een.

Het pand is als herberg/logement gebouwd en heeft vrijwel altijd een horeca-functie behouden.

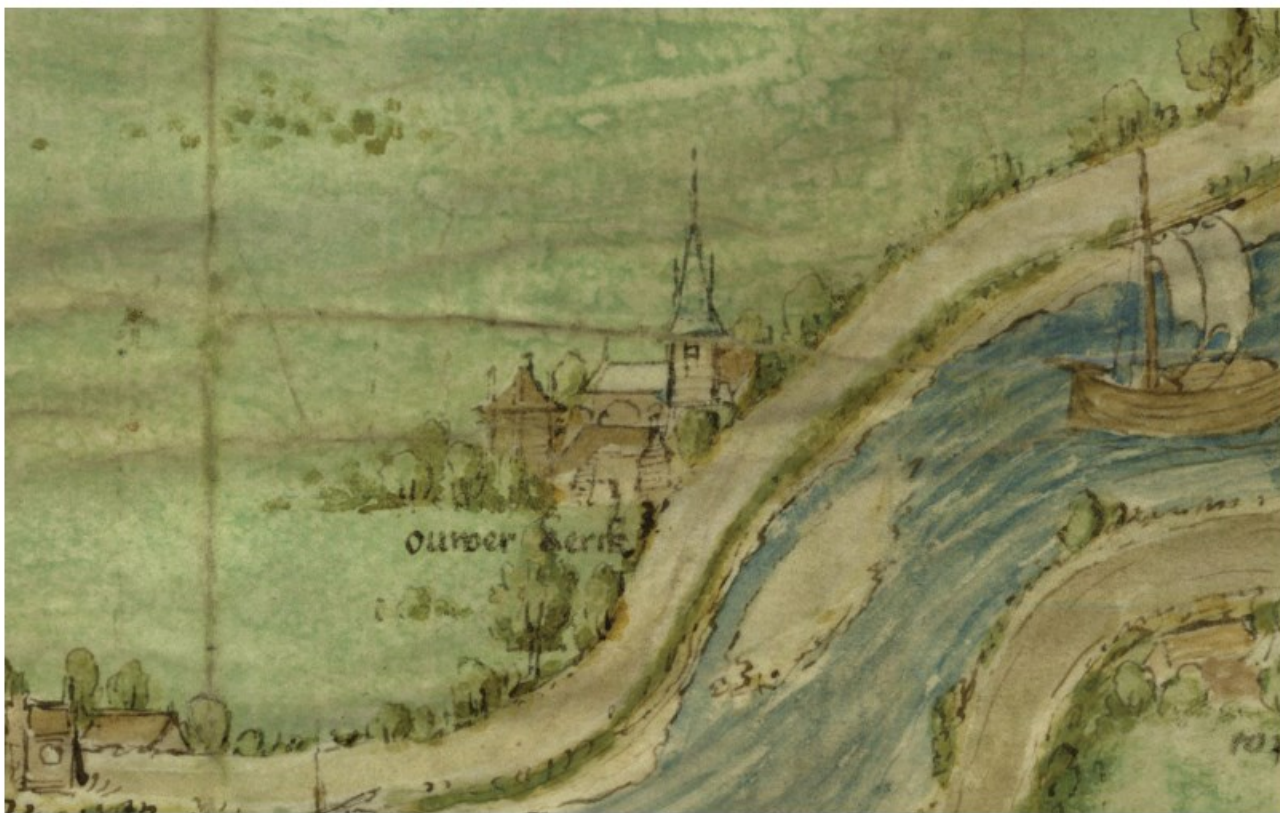
Een volledige opsomming van de diverse opvolgende eigenaars en uitbaters is hier niet gemaakt noch gewenst; slechts die gebruikers die enige weerslag hebben gehad op de huidige bestaande bouwmassa zullen worden genoemd.

Door de jaren heen wisselt de huisnummering een aantal maal. Voor de duidelijkheid worden (tenzij anders vermeld) de huidige nummers gebruikt.

VOORGESCHIEDENIS VAN HET PERCEEL

De locatie waar de Kalverstraat en de Dorpsstraat in Ouderkerk aan den IJssel elkaar ontmoeten, behoort tot de oudste kern van het dorp.

Zo ligt de eeuwenoude dorpskerk direct tegenover het hier onderzochte pand, aan de andere zijde van de Kalverstraat.

Afb. 3.1 Een uitsnede van een landkaart, waarop (voor zover bekend) de oudste weergave van Ouderkerk te zien valt. Het betreft hier echter een vrij algemene en weinig natuurgetrouwe afbeelding. SAMH invnr. 0054.2021

De oudst bekende afbeelding waarop het dorp te zien valt, dateert van rond 1520 en is deel van een grote landkaart van de kaartmaker Pieter Crabeth (zie afb. 3.1, afkomstig uit het StreekArchief Midden-Holland, vanaf nu SAMH).

Het toont het dorp in zijn vorm die het eeuwenlang gehad heeft; een klein rivierdorp, bestaande uit lintbebouwing die zich langs de rivierdijk heeft uitgespreid.

De tekening is ook illustratief voor het type afbeelding van het dorp dat lange tijd voorhanden is; tot aan de negentiende eeuw moeten we genoegen nemen met onnauwkeurige impressies, die meer bedoeld lijken om een sfeerbeeld van een bepaalde plaats te schetsen dan een natuurgetrouwe weergave van de bestaande situatie weer te geven.

Een - willekeurig doch representatief - ander voorbeeld is te zien op afbeelding 3.2, waar een tekening te zien valt van de kunstenaar Abraham Rademaker (1677 - 1725).

Hij geeft een enigszins fantasievol tafereel weer van het dorp zoals het er volgens hem in het jaar 1620 heeft uitgezien.

Afb. 3.2 Deze tekening van A. Rademaker laat goed zien hoe het dorp op vroege tekeningen werd getoond; sfeervol maar weinig accuraat. Pas in 1832 verschijnt de eerste duidelijke weergave van de plattegrond van het dorp (zie afb. 3.3). Rijksmuseum Amsterdam, objectnr. RP-P-AO-14-69-3

Een blik op de tekening maakt duidelijk dat deze ons weinig informatie gaat verschaffen over de toenmalige situatie betreffende de bebouwing rondom de (weliswaar afgebeelde) dorpskerk, laat staan over de voorganger van het huidige Dorpsstraat 17.

De eerste, meer nauwkeurige informatie omtrent de situatie ter plaatste, betreft de oudst bekende kadastrale kaart van het dorp uit 1832 (zie afb. 3.3).

Hier is duidelijk de toenmalige vorm van het dorp te zien, gelegen langs de rivierdijk en met - binnen de grenzen van het dorp - feitelijk maar één dwarsstraat die toegang biedt tot het achterland; de Kalverstraat.

Overigens is op de kaart te zien dat de Dorpsstraat toen nog als *Ijsseldijk* stond vermeld en de Kalverstraat (op een grotere versie van de kerk) onbenoemd.

Op de facebook-pagina *Ouderkerk is zooo leuk* (vanaf nu *facebook*) is door de tijdlijn heen een grote hoeveelheid foto's van het dorp te vinden, zowel historische als nieuwe.

Deze foto's gaan vrijwel altijd vergezeld van een grote hoeveelheid informatie en aanvullingen van bezoekers van de site.

Hoewel deze informatie soms een anekdotisch karakter heeft en - gezien de

Afb. 3.3 In 1832 verschijnt de vroegst bekende kadastrale kaart van Ouderkerk a/d IJssel, waarop duidelijk de vorm van het (nog pre-industriële) dorp goed te zien valt. Afbeelding 3.4 toont het gebied rondom de kruising Dorpsstraat/Kalverstraat in close-up. RCE MIN08153C02

beperkte grenzen van dit rapport - bezwaarlijk steeds volledig op waarheidsgelalte of bronherkomst kan worden gecontroleerd, blijken deze gegevens vaak toch nuttige en juiste aanvullingen te bevatten.

Over de Kalverstraat wordt vermeld dat deze vóór 1720 als *Kerkstoep* door het leven ging en rond 1630 ook wel als *Heerestraat* bekend stond (de bron van de bezoeker zou het boek *Rondje Ouderkerk* zijn).

Het is niet geheel uitgezocht waar de bijnamen stoppen en de officiële beginnen, noch wannéér deze eventuele naamswijzigingen werden doorgevoerd.

Voor de duidelijk worden in dit rapport steeds de huidige namen *Dorpsstraat* en *Kalverstraat* gebruikt.

Wat tevens goed duidelijk wordt na een vergelijking van de huidige plattegronden en de kadastrale situatie van 1832, is dat er zich ook toen reeds bebouwing op het perceel bevond (zie vergroting op 3.4).

Een kadastrale kaart geeft - helaas voor de moderne onderzoeker - slechts de omtrek van een perceel en zijn bebouwing weer, zonder dat hierbij verdere

details van de indeling of vormgeving van de individuele gebouwen zelf zichtbaar zijn.

Wat wel te zien valt is dat de toenmalige bebouwing vrijwel exact dezelfde vorm volgt als het latere (nu nog bestaande) pand.

De oude bebouwing kent enkele hoeken en versmallingen die - hoewel de reden ervoor niet duidelijk wordt - ook in het latere pand grotendeels gevolgd wordt.

Het is daarom een onderzoeksvraag of het huidige pand mogelijk de fundamenteën van het oude, gesloopte pand heeft gebruikt.

Het oude pand wordt in diverse online bronnen (facebook, wikipedia) bestempeld als voormalig *ambachtshuis* annex *veerhuis*, *rechthuis* en *herberg*.

Zoals eerder aangestipt zijn er geen afbeeldingen aangetroffen van deze voorganger van het huidige pand, die toch van enige betekenis moet zijn geweest voor zowel het dorp als de omliggende polders.

Informatie omtrent het bouwjaar van het huidige pand wordt gevonden in de kadastrale archieven (Archiefviewer Kadaster).

Afb. 3.4 Uitsnede van afb. 3.3, waarop de voorganger van Dorpsstraat 17 goed te zien valt (zie rode cirkels). Het huidige pand volgt vrijwel dezelfde omtrek als zijn voorganger. Rechts ervan is ook de (nog bestaande) dorpskerk goed zichtbaar.

GESCHIEDENIS VAN HET HUIDIGE PAND

de bouw in 1882

De kadastrale archieven laten zien dat de voorganger van het huidige pand in 1882 in bezit is van *Arie Broere, kastelein*.

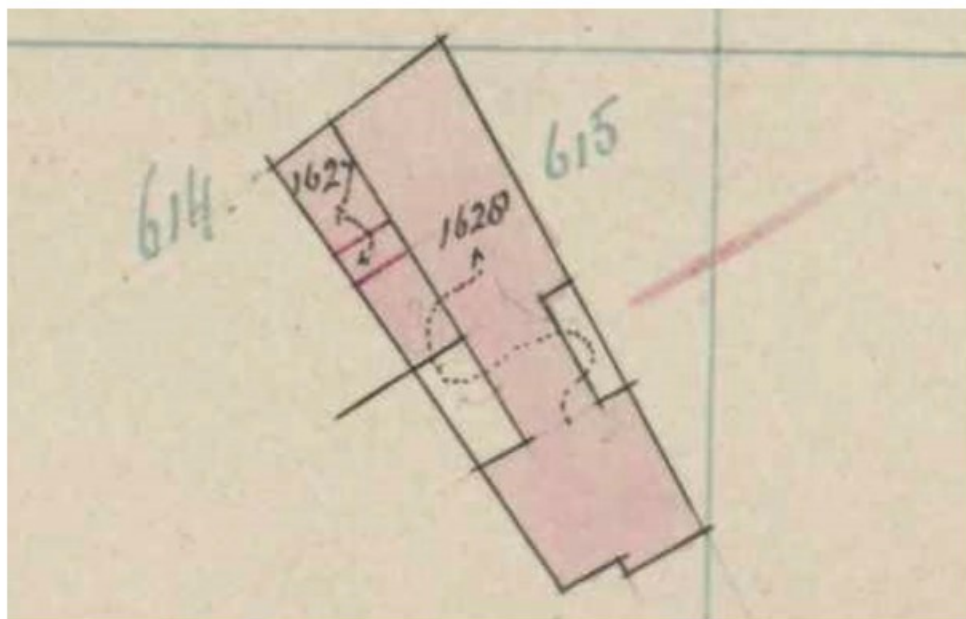
Hij bezit dit pand zelfs al vanaf 1864 en heeft het - gezien zijn beroep - ongetwijfeld als herberg in gebruik.

In 1882 laat hij echter het oude pand afbreken om vervolgens te laten vervangen door een nieuw pand (het nu nog bestaande).

Zoals in de introductie reeds gemeld, is er geen origineel bouwplan (of architect) bekend van het toen gebouwde pand, waardoor (gezien meerdere latere verbouwingen) met name de oorspronkelijke interne indeling onduidelijk blijft.

Opnieuw blijkt de originele vorm slechts uit de kadastrale kaarten; afbeelding 3.5 toont de kadastrale (deel-)kaart die in 1882 werd gemaakt om het nieuw gebouwde pand op weer te geven.

Wat opvalt is dat het pand niet slechts uit het - nu nog bestaande - hoofdpand bestaat (zie beschrijving van het pand in het volgende hoofdstuk) maar dat aan de zuidzijde een versmalling volgt en vervolgens een tweede breed pand, dat qua vorm wel erg doet denken aan het pand dat hier reeds in 1832 te zien valt (vergelijk afb. 3.5 met 3.4).

Afb. 3.5 Uitsnede uit een kadastrale (deel-)kaart uit 1882, die gemaakt werd om het nieuwe pand op weer te geven. Zichtbaar zijn het grote pand op de hoek, met daaronder een versmalling en een tweede breed pand daaronder. Archiefviewer Kadaster; HK_ODK04_C_92

Net als vroege tekeningen zijn ook foto's van relatief kort na de bouw niet aangetroffen; wel worden in de archieven of online bronnen meerdere foto's bewaard of getoond die enigszins ruime dateringen bezitten (bijv. 'rond 1900').

Afbeelding 3.6 toont een foto in de Kalverstraat (genomen met de rug naar de Dorpsstraat) die waarschijnlijk de situatie laat zien die op de kadastrale deelkaart uit 1882 (afb. 3.5) werd getoond.

Zichtbaar is een deel van de zijgevel van het pand Dorpsstraat 17 (overigens met buitendeur aan de Kalverstraat) met rechtsboven een reclame voor AMST[ELBIER].

Achter het pand (dus verder de Kalverstraat in) is een lage, houten schutting te zien en vervolgens een huis met begane grond en daarboven een zolder.

Het is zeer waarschijnlijk deze situatie die op de kaart van 3.5 te zien valt, en achter de lage schutting zal dan een kleine binnenplaats hebben gelegen.

Afb. 3.6 Foto van rond 1910 (links is de Wilhelminaboom uit 1898 reeds te zien), gezien in de Kalverstraat met de rug naar de Dorpsstraat. Rechts is het pand nr. 17 te zien, waarbij de deur in de zijgevel opvallen, alsmede een aangrenzende schutting en huis aan de Kalverstraat. Dit komt ongetwijfeld overeen met hetgeen op 3.5 werd weergegeven. SAMH invnr. 0440_27298

Afb. 3.7 Foto van vóór 1905 (zie tekst) waarop het pand vanaf de Dorpsstraat zichtbaar is (de kerk valt links buiten beeld). Het pand komt met zijn buitengevels sterk overeen met de nu nog bestaande situatie. SAMH invnr. 0440_69790

Afbeelding 3.7 toont opnieuw een relatief vroege foto (in ieder geval van vóór 1905, aangezien het huidige pand Steiger 4-8 -hoek Dorpsstraat- nog niet bestaat en hier een laag pand met rieten dak te zien lijkt).

Op dat moment wordt het pand Dorpsstraat 17 reeds op enkele ansichtkaarten aangeduid als *De Harmonie*.

Een naam die het café mogelijk (hoewel niet geheel zeker) al in 1882 meekreeg.

De foto toont een de voorgevel (zij het schuin) aan de Dorpsstraat, alsook het voorste deel van de zijgevel aan de Kalverstraat (het deel dat op afb. 3.6 net buiten de foto valt).

Goed zichtbaar is dat deze beide gevels reeds sterk overeenkomen met de nu nog bestaande situatie (vergelijk met bijv. afb. 2.4), zowel qua hoofdvorm als qua raam- en gevelindelingen.

Het is zelfs lastig om verschillen met de huidige situatie aan te wijzen. In de archieven worden meerdere vroege foto's bewaard die steeds min of meer hetzelfde beeld betreffende het pand laten zien.

Afbeelding 3.8 toont daarbij een tweetal foto's die vanuit de Kalverstraat werden genomen, ditmaal *richting* de Dorpsstraat.

Door de omringende bebouwing is de achtergevel steeds slechts zeer gedeeltelijk zichtbaar, maar wel lijkt een opvallend soort uitbouw of balkon/serre te zien.

Sommige foto's tonen een situatie met gesloten serre-ramen, terwijl andere geopende vensters laten zien (zie afb. 3.8).

Aangezien een soortgelijke uitbouw of serre tegenwoordig ontbreekt (net als enig spoor daarvan; zie volgend hoofdstuk) is het - bij gebrek aan bouwtekeningen en duidelijker fotomateriaal - niet geheel duidelijk hoe de constructie ter plaatse is geweest.

Het is deze achterzijde waar in de loop der jaren de meeste wijzigingen hebben plaatsgevonden.

Afb. 3.8 Twee foto's van de achtergevel van het pand Dorpsstraat, gezien richting de Dorpsstraat.

Hier is een soort balkon- of serre-achtige uitbouw tegen de achtergevel waarneembaar.

*www.facebook.nl (links; omstreeks 1909)
SAMH invnr. 0440_69787 (rechts; omstreeks 1900)*

latere verbouwingen en afbeeldingen

Het gebouw blijft gedurende zijn bestaan vrijwel continu in gebruik als horeca-gelegenheid (café, herberg, maar ook als kleine film- en theaterzaal).

Op enig moment (volgens de eerder genoemde facebook-pagina) worden delen van het pand ook gebruikt als (tijdelijke) woning.

Exacte gegevens hierover zijn echter lastig in het beschikbare archiefmateriaal terug te vinden en blijven anekdotisch.

Eén van de vroegste, duidelijkere foto's van het pand stamt uit 1922 en toont de voorgevel die zoals gezegd vrijwel gelijk is aan de huidige.

Een beperkt aantal verschillen in de detaillering is echter - vooruitlopend op het volgende hoofdstuk - wel te noemen.

Zo valt de bepleistering van de topgevel op, die op de oude foto nog getrappt is uitgevoerd en tegenwoordig geheel dicht gepleisterd is.

Tevens valt op dat het bovenste, halfronde raam van het hoge, middelste venster in 1922 uit één halfronde ruit bestaat en tegenwoordig is voorzien van een centrale vensterroede.

De halfronde vensterbogen boven de vensters op de eerste verdieping blijken bij nadere inspectie te zijn gevuld met decoratieve tegels.

Tegenwoordig zijn hier geheel dichtgepleisterde, grijze vlakken aanwezig (waarbij onbekend is of de oude tegels hieronder mogelijk nog aanwezig zijn).

Boven de toegangsdeur is een ruit ingebracht waarop een tekst staat gegraveerd (zie inzet afb. 3.9). Er valt te lezen: *Café Harmonie Jb Broere vergunning*.

De kadastrale archieven tonen aan dat het gebouw tot aan 1939 in handen van Broere blijft; in 1922 betreft dit ene Jacob, ongetwijfeld familie (een zoon?) van de eerder genoemde Arie Broere die het pand in 1882 liet bouwen.

Naast deze bovenruit zijn tegen de bepleisterde onderzijde van de gevel nog een drietal bordjes met opdruk waarneembaar, waarbij slechts op één exemplaar iets te lezen valt; *N.R. Slop en veearts*.

Mogelijk betreft het hier slechts reclame, maar het is tevens denkbaar dat deze veearts op bepaalde tijden kantoor of spreekuur hield in De Harmonie.

Als laatste valt op dat de voordeur open staat, en dat daardoor nét de onderzijde van de trap naar de verdieping te zien valt (bij binnenkomst links).

De huidige trap bevindt zich nog stééds op deze locatie (zie volgend hoofdstuk), doch kent een rechte onderzijde.

Afb. 3.9 Een van de vroegste foto's (1922) waarop het pand (in dit geval slechts de voorgevel) in enig detail zichtbaar is (zie de beschrijving in de tekst). Inzet: boven de deur is de naam van de toenmalige eigenaar (Jacob Broere) op het glas te zien.
RCE inv.nr. 005939

Afb. 3.10 Foto uit 1973 waarop beide straatgevels van het pand goed te zien zijn.

Duidelijk zichtbaar is de hoeveelheid uithangborden, reclames, opschriften etc. die het pand rijk was.

SAMH invnr. 0440_83754

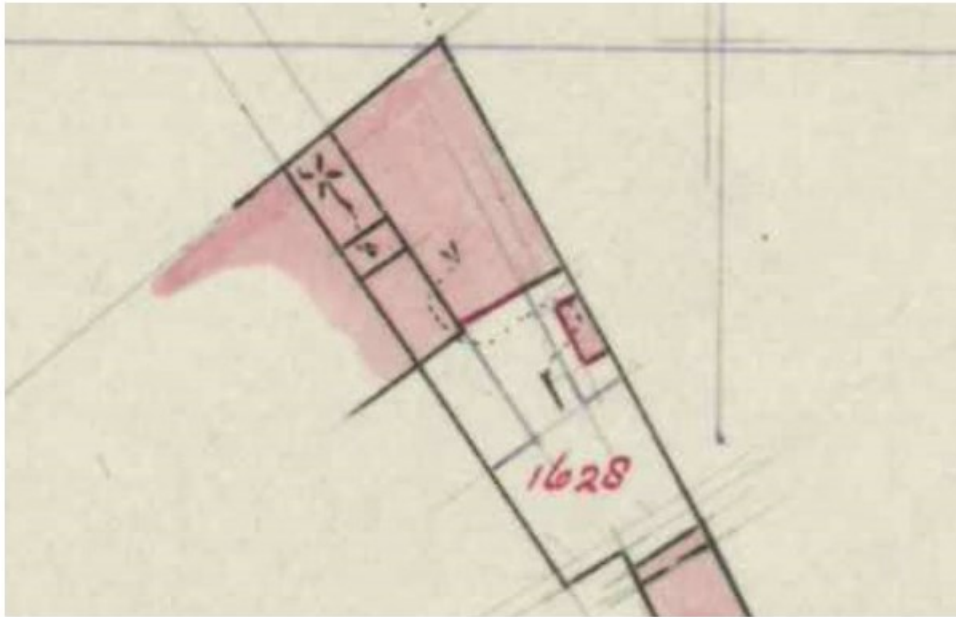
Op de oude foto is duidelijk te zien dat de toenmalige (originele?) trap een zogenaamde scheluwe trap betreft (die dus later werd vervangen).

Latere foto's laten zien dat dit soort kleine wijzigingen ook op de gevel aan de Kalverstraat aanwijsbaar zijn; zo laat afbeelding 3.10 (uit 1973) een scala aan borden, plakkaatkasten, opschriften etc. zien.

Inmiddels is het pand - zoals gezegd - sinds 1939 niet meer in het bezit van de familie Broere.

De nieuwe eigenaar (volgens de gegevens van het kadaster ene mevr. *Anna Maria Clausen, koffiehuishoudster*) laat het huis achter het hoofdpand, alsmede de verbindign tussen de twee (zoals te zien was op de kadastrale kaart uit 1882; zie afb. 3.5) afbreken.

Het wordt vanaf dan een open achterf met slechts een klein gebouwtje (schuurtje?), zoals te zien is op afb. 3.11.

Afb. 3.11 Uitsnede uit een kadastrale (deel-) kaart uit 1939. De kaart geeft de nieuw ontstane situatie weer, waarbij de gehele achterbouw werd gesloopt (vergelijk met 3.5). Archiefviewer Kadaster; HK_ODK04_C_265

Later wordt ook dit schuurtje weer gesloopt en zal op het achterterrein een snackbar worden aangebouwd.

De voor- en zijgevel van het pand werden door de jaren heen duidelijk méér fotogeniek geacht, en de bebouwing op en rond het achtererf is beduidend minder vaak (of duidelijk) vastgelegd.

Op afbeelding 3.12 wordt een foto van de voorgevel in 1973 getoond (vrijwel gelijk aan 3.10), die vanuit een dusdanige hoek is geschoten dat hij zeer goed met de foto uit 1922 (naast 3.12 opnieuw getoond) kan worden vergeleken.

De bij 3.9 genoemde verschillen met de huidige situatie, blijken in 1973 vrijwel allemaal reeds te zijn gewijzigd.

Als laatste wordt de aandacht gevestigd op iets wat op de historische foto's goed te zien valt, namelijk hoe het pand door de jaren heen vorm heeft gegeven aan zijn verbindende functie binnen het dorp.

Afbeeldingen 3.13 en 14 tonen enkele voorbeelden van deze gemeenschapsfunctie van het gebouw, waarbij (inter-)nationale sportevenementen, feesten en bruiloften regelmatig voorbij kwamen.¹

De grote onbekende bij de diverse tot nu toe getoonde foto's, betreft het interieur van het pand. Hierna zal daar enig licht op geworpen worden.

¹ Zelfs tijdens dit onderzoek werd de auteur zes meerdere malen op straat aangesproken met zinnen als "daar zijn wij ooit nog getrouwd".

1922

1973

Afb. 3.12 In 1973 werd een foto van de voorgevel gemaakt vanuit vrijwel dezelfde hoek als die uit 1922 (zie afb. 3.9; links is deze ter vergelijking herhaald). De diverse wijzigingen die in de tussenliggende 50 jaar aan het pand werden aangebracht zijn goed duidelijk. Let bijv. ook op de ruit boven de voordeur (nu met andere naam) en de vervangen trap links achter de voordeur, die nu zelfs het linkerraam grotendeels blokkeert. RCE inv.nr. 152152

Afb. 3.13 Foto van rond 1981 waarop een bruiloft (onbekend echtpaar) te zien valt. Het illustreert de verbindende functie die het pand jarenlang binnen de kleine dorpsgemeenschap heeft gehad. www.facebook.nl

Afb. 3.14 Tijdens het WK voetbal van 1994 (Nederland strandde in de kwartfinales) verkeerde De Harmonie volledig in oranje-sferen. www.facebook.nl

interieur

Via de hiervoor getoonde historische foto's van het pand Dorpsstraat 17 is slechts een zeer beperkt blik op het interieur van het gebouw te werpen.

Feitelijk beperkt zich dit tot een glimp van de (oude en nieuwe) trap achter de voordeur op afbeelding 3.12, en enkele zeer minimale blikken via openstaande vensters.

Een goed idee van de historische interieurafwerkingen van het pand zijn echter op die manier niet te verkrijgen.

Om toch enig beeld van de historische interieurafwerkingen te krijgen, moet worden gekeken naar de - spaarzame - binnenfoto's van het pand die werden aangetroffen.

Het onderzoek dat ten behoeve van dit rapport werd uitgevoerd is niet uitputtend, en het is mogelijk (zelfs waarschijnlijk) dat er bij verschillende mensen thuis nog foto's worden bewaard van receptie's, feesten, voorstellingen, herdenkingen en andere bijeenkomsten die in de loop der jaren in De Harmonie hebben plaatsgevonden.

Als eerste worden twee foto's getoond die de verdieping van het gebouw tonen (deze locatie werd mede bepaald door enkele herkenbare punten in de kapconstructie; zie volgend hoofdstuk).

Hier was oorspronkelijk een toneelzaal met podium ingericht, die voor optredens, voorstellingen en bijeenkomsten werd gebruikt.

Op de foto's is tweemaal het toneel te zien (een overzicht van de zaal zelf ontbreekt) waarbij goed te zien is dat de eerste verdieping oorspronkelijk geen plafond kende (in tegenstelling tot nu; vooruitlopend op het volgende hoofdstuk) maar direct in de kap uitkeek.

Beide foto's zijn ongedateerd (beide afkomstig van facebook) maar lijken wel relatief dateerbaar te zijn.

De vermoedelijk oudste foto (zie afb. 3.15) toont een deftig gezelschap dat poseert voor een banier waarop de tekst *SCHIPPERSVEREENIGING SCHUTTEVAER* te lezen valt.

De kleding en haarstijl van enkele dames, alsmede het feit dat een enkele heer nog een ouderwetse 'vadermoordenaar' als kraag draag, maken een datering in de jaren '20 of '30 van de twintigste eeuw aannemelijk.

Afb. 3.15 Foto van vermoedelijke de jaren '20 of '30 van de 20e eeuw. De foto toont de toneelzaal die oorspronkelijk op de eerste verdieping van De Harmonie aanwezig was.
www.facebook.nl

Een vergelijking met de huidige situatie maakt duidelijk dat het hier om een foto gaat die op de eerste verdieping, in de richting van de achtergevel is genomen (de Kalverstraat is hier links).

Zichtbaar is de kap met fraai vormgegeven spant, een klein deel van de top van de achtergevel en een soort decor of toneelwand met een soort coulissen aan de zijkanten (met elk een deur met daarboven een schilderij of afbeelding).

Uiterst rechts lijkt een doorgang met pilasters en een boogvormige bovenzijde te zien, waarmee het hoofdbouw wordt verlaten en het naastgelegen deel kan worden betreden (zie de diverse kadastrale deelkaarten waarop in de plattegronden te zien valt dat het pand ook op het naastgelegen perceel doorloopt).

De vloerafwerking is niet geheel duidelijk; met enige wil zijn rechte lijnen zichtbaar die een planken vloer suggereren, maar ook is een vlekkerig patroon (van een kleed of vloerbedekking?) te zien. Mogelijk duwen de planken hierin door.

De foto toont aan dat het toneel begon ter hoogte van het eerste spant vanaf de achtergevel.

De tweede foto lijkt iets later genomen te zijn, hoewel ook hier een exacte datering moeilijk te geven valt.

De foto toont een groep kinderen die verkleed zijn (klederdrachten en kabouters zijn volop aanwezig) en daardoor lastig dateerbaar zijn.

Een commentaar bij de facebook-pagina rept over het jaar 1938 (zonder verdere bronvermelding). Enkele niet-gecostumeerde kinderen (en volwassenen) lijken deze datering aan de hand van hun dagelijkse kleding grofweg te bevestigen.

De foto toont vrijwel dezelfde locatie als afbeelding 3.15 (let op de deur met schildering rechts), waarbij ditmaal - dankzij het ontbreken van een banier - de gebogen bovenzijde van de toneelopening is te zien.

De twee foto's vormen twee zeldzame voorbeelden van vroege interieurfoto's waarop delen van de afwerkingen en indeling van de verdieping te zien valt.

*Afb. 3.16 Foto van rond 1938 (online bij-schrift) vanuit vrijwel dezelfde hoek als 3.15. De gebogen bovenzijde van de opening van het toneel is hier goed zichtbaar (en op 3.15 afgedekt door een banier).
www.facebook.nl*

Afb. 3.17 Foto van de bar op de begane grond van De Harmonie, rond de jaren 1970-80. Een van de heren zou Noordegraaf heten (volgens online bij-schriften)
www.facebook.nl

Afb. 3.18 Foto rond 1975-85 van dezelfde bar als 3.17 (met bar-man Bert van Duin). Het interieur is hier slechts beperkt zichtbaar, maar wel in kleur.
www.facebook.nl

De aanwezigheid van de zaal op de eerste verdieping lijkt een mogelijke reden voor de plaatsing van de trap direct naast de voordeur (en daarbij één van de ramen op de begane grond deels blokkerend); de zaal kan op die manier van achteren uit worden betreden en verlaten.

Daardoor ontstaan zo min mogelijk bewegingen die het zicht op het toneel voor het overige publiek verstoren.

Van de begane grond of de kelder zijn geen foto's uit deze vroege fasen aangetroffen (van de kelder zelfs helemaal niet).

De huidige (deels nog bestaande) café-inrichting op de begane grond is wel op enkele jongere foto's (jaren '70 en '80 van de twintigste eeuw) te zien waarbij de nadruk steeds ligt op bezoekers en personeel, terwijl het interieur zelf minder duidelijk in beeld komt (zie afb. 3.17 en 3.18).

De foto's vormen uitstekende sfeerbeelden, doch verschaffen slechts beperkte informatie betreffende de interieurafwervingen rond die periode.

Latere interieurfoto's zijn niet aangetroffen en zullen waarschijnlijk ook niet veel meer nieuwe informatie opleveren wat betreft de café-inrichting.

watersnoden

Een bijzonder aspect dat hier nog niet de revue heeft gepasseerd zijn enkele watersnoodrampen die het dorp hebben getroffen, met name die van 13 januari 1916.

Wanneer men tegenwoordig het pand aan de voorzijde betreedt, zal men merken dat de Dorpsstraat iets verhoogd ligt ten opzichte van de naastgelegen huizen en sommige stoepen.

Deze verhoging - een veiligheidsmaatregel - is een direct gevolg van de watersnood in 1916.

Deze ramp was zeer ingrijpend voor grote delen van het land, met name rond de (toen nog open) Zuiderzee. De vloed zou mede leiden tot het versneld invoeren van de Zuiderzeewet en de uiteindelijke afsluiting ervan via de Afsluitdijk.

Hoewel de ramp de gebieden rond de Zuiderzee bijzonder hard trof, bleef ook Zuid-Holland niet ongedeerd.

Afbeelding 3.19 toont een straatbeeld in Ouderkerk aan den IJssel van direct na de ramp; niet alleen is de schade hier zichtbaar, maar vooral ook de opbouw van de (Dorps-)straat.

Het wegdek (bestaande uit klinkers, doch hier enigszins vol met modder en vuil) liep op dat moment vrijwel vlak door tot aan de gevels van de huizen.

Eén van de maatregel die in de Hollandse Delta werden getroffen, was het verhogen van de waterkerende dijken.

Afbeelding 3.20 toont duidelijk hoe dit te werk ging; aan weerszijden van de straat werden betonnen randen geplaatst waarna de tussenliggende ruimte werd opgevuld en dus het wegdek (en dus de dijk) werd verhoogd.

Het is onbekend of De Harmonie directe schade aan de vloed heeft onder-vonden (hetgeen een onderzoeksvraag vormt), maar wel is duidelijk zichtbaar (zie bijv. afb. 3.10, 12 of 13) dat de dijkverhoging tot op de dag van vandaag zichtbaar is en zorgde voor het 'stapje naar beneden'.

Afb. 3.19 Foto van kort na de vloed van 13 januari 1916. Niet alleen is enige schade zichtbaar, maar let vooral op de inrichting van het wegdek. Het betreft hier een willekeurig stuk Dorpsstraat (De Harmonie is niet zichtbar). SAMH 0440_78202

Ook in 1953 werd het dorp getroffen, waarbij volgens getuigen 'een waterval' aan rivierwater over de dijk kwam (<https://izi.travel/nl/6ca3-watersnoodramp-1953-ouderkerk-aan-den-ijssel/nl>).

De meeste schade vond echter buiten Ouderkerk zelf plaats en de dorpskern bleef bij deze ramp relatief gespaard.

Ook later (en tegenwoordig niet in het minst) blijft het rivierwater - naast een vriend - een immer aanwezige dreiging.

Voor zover in de archiefbronnen kon worden achterhaald, heeft het pand Dorpsstraat 17 nimmer directe waterschade aan zijn bouwmasa ondervonden.

Watersnood en de daarmee gepaarde gaande waterschade moet echter in het achterhoofd worden gehouden bij het onderzoeken van met name de lagere bouwdelen, alsmede als een reden voor het herinrichten en -afwerken van een pand rond die periodes.

*Afb. 3.20 Foto van enige tijd na de ramp van 1916 (zie 3.19). De watersnood heeft geresulteerd in de hier zichtbare oplossing: op de weg worden twee hoge, betonnen randen geplaatst, waarna het wegdek (en daarmee het dijklichaam) wordt verhoogd. Deze betonnen elementen zijn tot op de dag van vandaag in de dijk zichtbaar.
SAMH 0440_69760*

bouwdossiers

En laatste - maar zeker niet onbelangrijkste - bron van informatie betreffende het pand en zijn verschillende verbouwingen, betreft een reeks bouwdossiers die in het SAMH wordt bewaard.

Zoals gezegd zijn de originele (of andere vroege) bouwtekeningen of -vergunningen niet aangetroffen.

Ook laten de wél bewaard gebleven bouwtekeningen uit de meer recente bouwdossiers goed de interne indelingen zien, maar niet de toenmalige interieurafwerkingen (behang, kleurafwerking, pleisterwerk, plafonds, etc. etc.).

Wel geven de diverse dossiers een belangrijk (en in de meeste gevallen: uniek) inzicht in de opvolgende indelingen (en het gebruik) van het pand.

Sommige dossiers (en dit neemt toe naarmate de dossiers jonger zijn) bestaan voor een groot deel uit kostenberekeningen, krachtberekeningen, correspondentie, vergunningen, (brand-)voorschriften, etc. etc.

De informatie heeft zeker zijn nut, maar is voor de juiste interpretatie van (de totstandkoming van) de huidige bouwmaterie niet van toepassing en in veel gevallen simpelweg te omvangrijk.

De dossiers zullen hier dan ook niet integraal worden getoond, maar tot hun kern worden gedistilleerd.

Als laatste moet nog vermeld worden dat alle hier besproken dossiers niet gedigitaliseerd waren.

Het betreft hier dus geen scans, maar foto's van de documenten en tekeningen zelf, hetgeen soms resulteert in vervormde (vouwnaden) en niet maat-vaste weergaves.

1944 - SAMH 1358.877

Het oudste aangetroffen bouwdoossier stamt uit 1944, als Anna Maria Clausen (in het dossier slechts omschreven als "de weduwe T. Ouwerkerk") besluit een tweetal aanpassingen aan het pand uit te voeren.

Deze aanpassingen zijn over twee dossiers verdeeld, en het eerste dossier behandelt een wijziging van een kleine keuken (6.20 x 3.70 m).

Deze keuken bevindt zich op het kelderniveau; door het eerder besproken aflopende terrein (het dijklichaam) bevindt deze kelder zich aan de achterzijde feitelijk op begane grond, terwijl de begane grond waar men het pand aan de Dorpsstraat binnenstapt hier de eerste verdieping is geworden.

Het betreft een lage keuken die zich bevindt in de uitbouw die zich achter het perceel van het buurpand bevindt (zie de foto's hierna).

Het dossier toont een *nieuw en bestaand* aanzicht van de achterzijde, en een doorsnede en plattegrond van de nieuw te maken toestand (de *bestaande situatie* is daar helaas niet bijgevoegd).

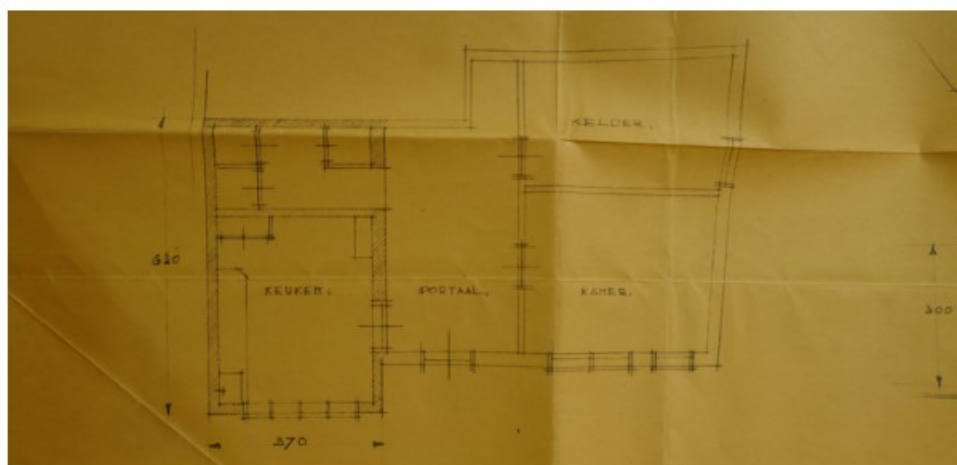
Bij de nieuw te maken plattegrond toont de tekening ook een klein gedeelte van de - ongewijzigd blijvende - kelder van het pand.

De diverse tekeningen worden op afbeelding 3.12 getoond.

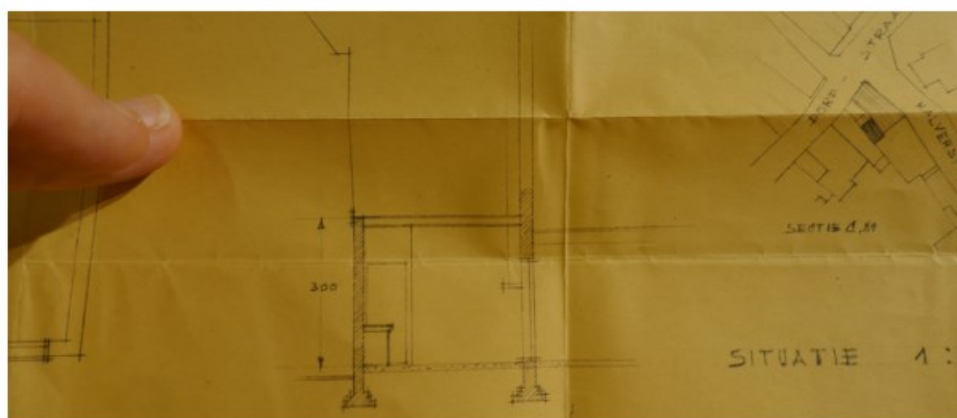
De exacte redenen voor deze verbouwing worden niet in het dossier genoemd; het volume van de ruimte blijft in de nieuwe situatie (voor zover zichtbaar) in ieder geval ongewijzigd.

Mogelijk bevond de oude ruimte zich in een slechte bouwvallige conditie.

Ook wordt de architect in dit dossier niet genoemd, doch het lijkt aannemelijk dat het hier om dezelfde (*D. Burger*) gaat als die in het volgende bouwdoossier (dat zoals gezegd uit hetzelfde jaar stamt) wordt genoemd.

Afb. 3.21 Een viertal foto's van de bouwtekening die bij het dossier uit 1944 is gevoegd. Het betreft de verbouwing van een keuken op kelderniveau. De tekening toont diverse aanzichten (bestaand en nieuw); de overige tekening zijn steeds van de nieuwe situatie. SAMH 1358.877

1944 - SAMH 1358.878

Zoals gezegd zijn de verbouwingen van 1944 (door de "weduwe T. Ouwerkerk") over twee dossiers verdeeld.

De reden hiervoor is niet geheel duidelijk; de periode, de opdrachtgever en vermoedelijk ook de architect zijn in beide gevallen hetzelfde. Wel betreft het twee aparte bouwdelen op het perceel.

Het tweede dossier betreft namelijk de bouw van een losstaande fietsenstalling en opslaghek, die op het achtererf van De Harmonie zal worden gebouwd.

Terwijl bij het vorige dossier geen architect werd genoemd, blijkt hier het hok te zijn ontworpen door *D. Burger & Zn. Architecten* te Ouderkerk a/d IJssel.

Deze D. Burger wordt elders in het eerste dossier nog als 'Gemeente-Architect' genoemd, en lijkt daarmee ook verantwoordelijk voor de verbouwing van de keuken.

De bouw van de fietsenstalling wordt door aannemer *P. Goudriaan* (eveneens uit Ouderkerk) uitgevoerd.

De bijgevoegde tekening toont het hok (zo'n 7 bij 3,50 m) in plattegrond, twee aanzichten en twee doorsneden (het betreft volledige nieuwbouw, dus een *bestaande situatie* is hier niet van toepassing).

Afbeelding 3.22 geeft een collage van deze tekening weer (deze zijn verder inzoombaar wanneer dit rapport in een digitale versie - PDF - wordt bekeken).

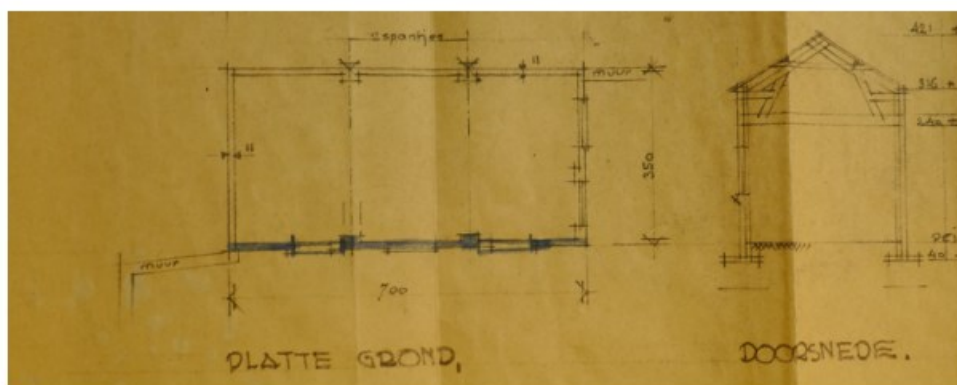
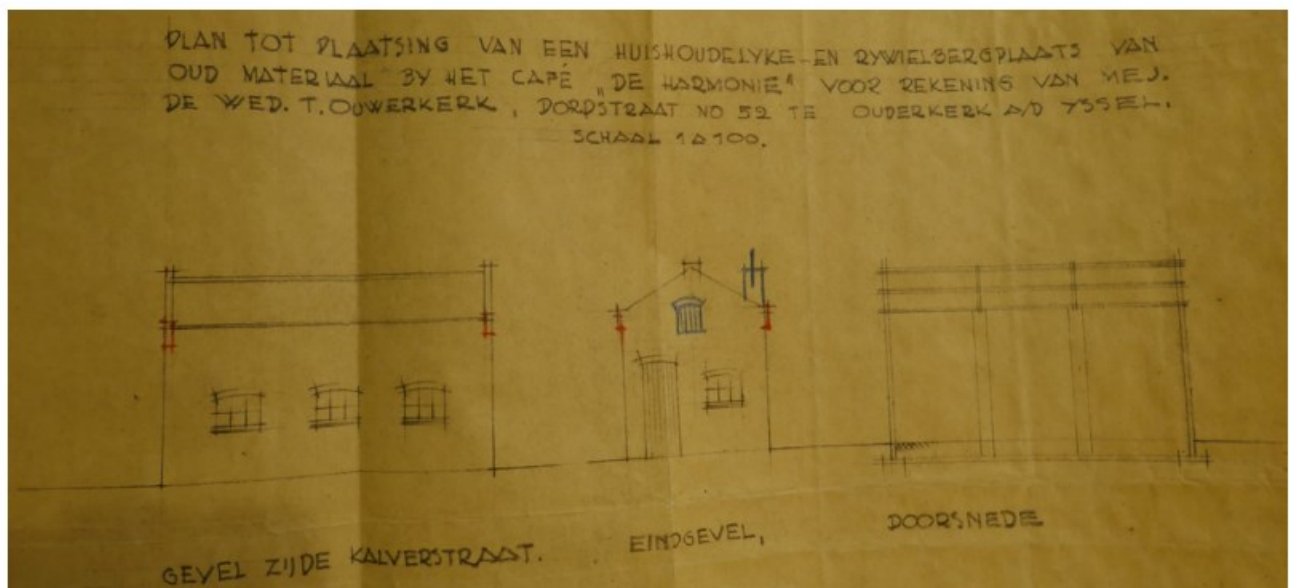
Ook die dossier bevat slechts één tekening, en bestaat grotendeels uit berekeningen en correspondentie omtrent de bouwvergunning.

Helaas - voor dit onderzoek - zijn de verbouwingen relatief klein en beperken zij zich tot buiten de hoofdmassa van het gebouw.

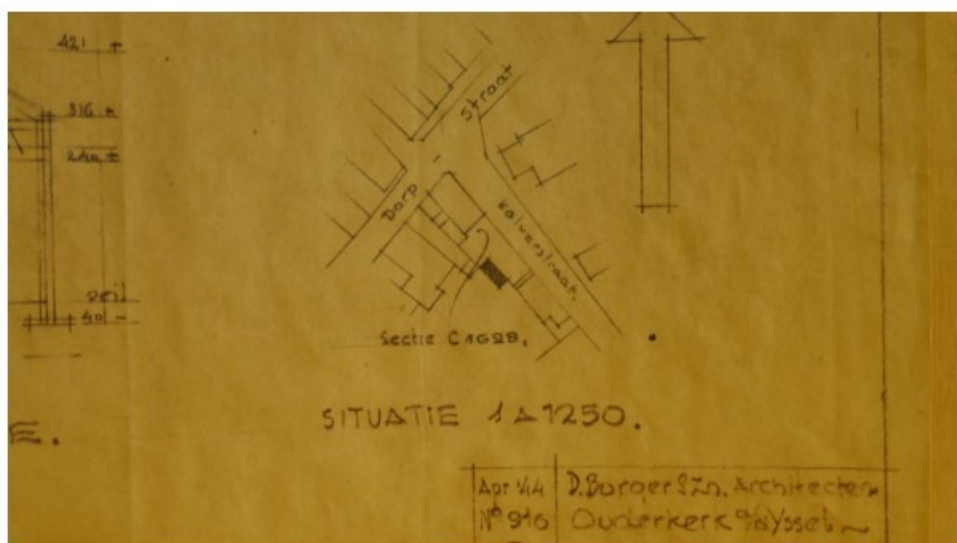
Er valt dus (met uitzondering van een klein stuk van de kelder-indeling) niets te zeggen over de inrichting van het pand rond deze periode.

Het volgende bouwdoossier dat in het SAMH wordt bewaard, dateert van zo'n twintig jaar later; 1964.

Dit keer werden wel plattegronden van het hoofdgebouw bijgevoegd.

Afb. 3.22 Drie foto's van de bouwtekening bij het 2e dossier uit 1944. Hier wordt een nieuw te bouwen rijwiel- en opslaghek gebouwd op het achtererf van De Harmonie.
 SAMH 1358.878

1964 - SAMH 1358.879

De volgende verbouwing vindt plaats in 1964, in opdracht van Gijsbertus Noordergraaf, volgens de kadastrale archieven de nieuwe echtgenoot van Anna Maria Clausen (de "weduwe T. Ouwerkerk").

Het dossier bevat een tekening met de *bestaande situatie* van alle verdiepingen van het hoofdgebouw (daarmee dus, 82 jaar na de bouw, de oudst bekende plattegrond van het pand).

Daarnaast is een tekening bijgevoegd waarop de *nieuw te maken* situatie is weergegeven.

De grootste voorgenomen wijziging bestond uit het verwijderen van de toneelzaal op de verdieping. Hiervoor in de plaats zou een woning komen met een centrale gang en maar liefst zes aangrenzende slaapkamers.

Het lijkt er op - hoewel niet gehéél duidelijk op tekening weergegeven - dat hiermee ook de open blik in de kapconstructie (zoals op bijv. afb. 3.15 nog te zien valt) verdwijnt, en de kamers van de nieuw te maken woning op de verdieping van plafonds worden voorzien.

De woning op de begane grond (die er dus kennelijk was; de *bestaande situatie* uit dit dossier is de eerste keer dat hierover in de archiefbronnen gerept wordt) zal daarbij verdwijnen en worden verbouwd tot een vergaderlokaal.

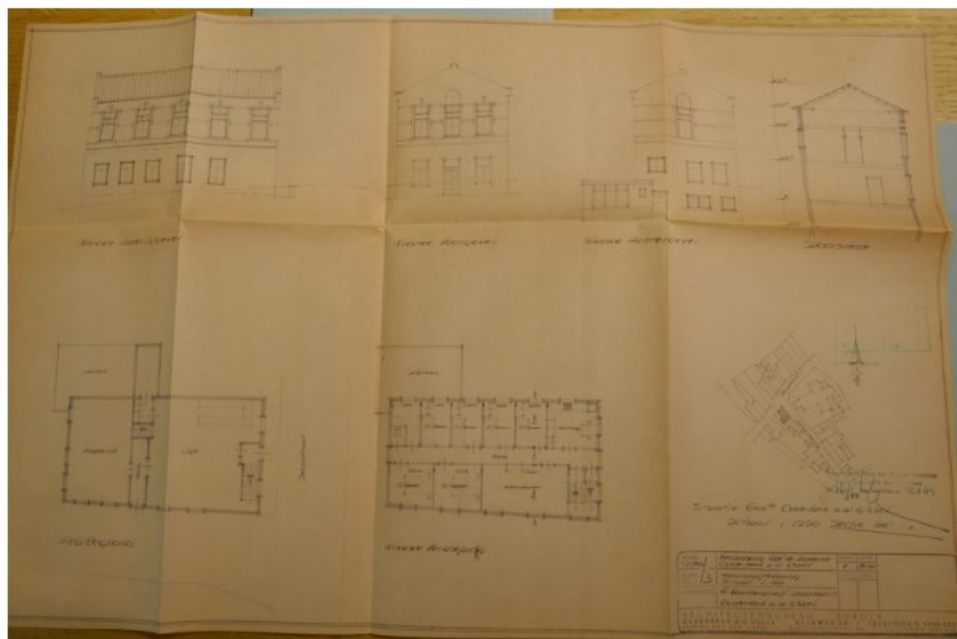
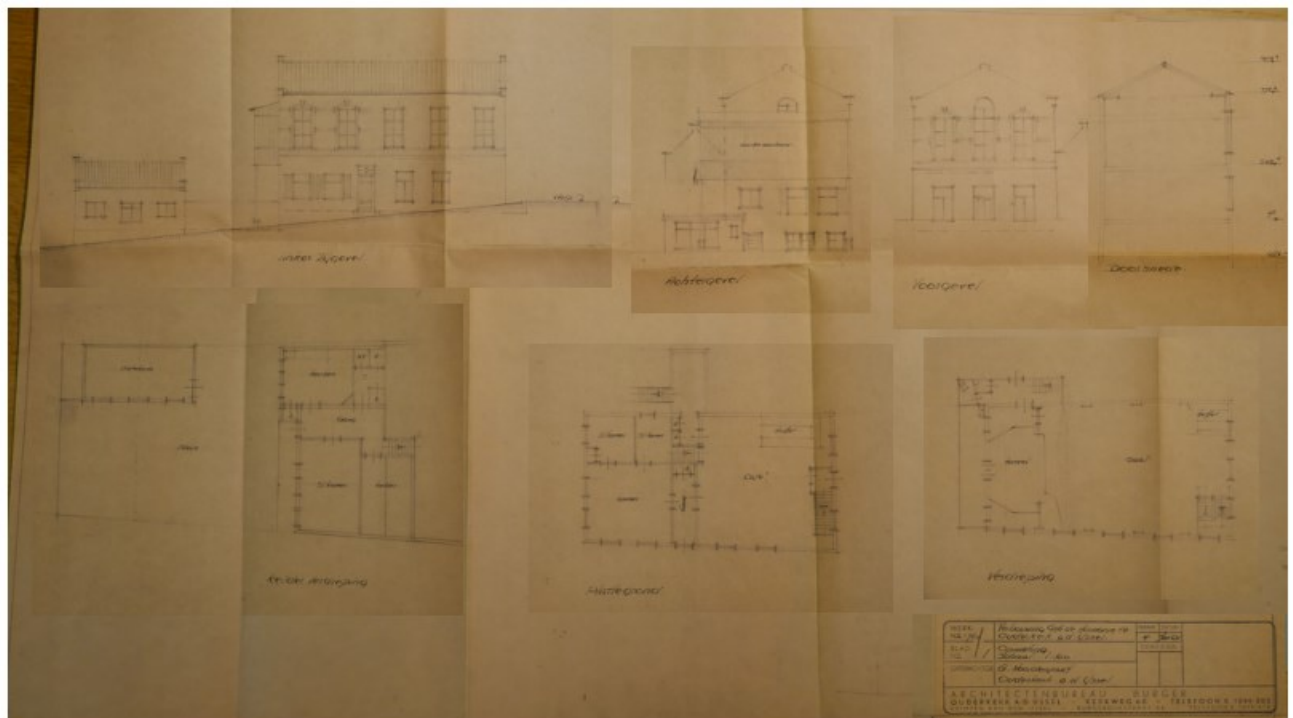
De kelder wordt in de *nieuwe situatie* niet getoond (wel in de *bestaande*) en werd dus waarschijnlijk niet gewijzigd.

De verbouwingen beperken zich tot het hoofdgebouw; de eerder getoonde, aangebouwde keuken en losse fietsenstalling op het achtererf blijven buiten deze werkzaamheden.

Ook voor dit dossier geldt dat het grotendeels bestaat uit correspondentie, vergunningen en (beknopte) omschrijvingen.

Deze zullen vanwege de omvang niet integraal worden getoond (en in het volgende hoofdstuk slechts worden aangehaald wanneer dit van toepassing is).

Afbeelding 3.23 toont de tekeningen die in het dossier waren bijgevoegd, met de *bestaande* en de *nieuw te maken* situaties.

Afb. 3.23 De twee tekeningen uit het 1e dossier uit 1964. Boven (samengesteld uit meerdere foto's) de tekening met de bestaande situatie en onder de nieuw te maken. De toneelzaal op de verdieping zou geheel verdwijnen. SAMH 1358.879

1964 - SAMH 1358.880

Net als het dossier uit 1944 zijn ook de werkzaamheden in 1964 over twee bouwdoSSIers verdeeld.

Daar houdt de vergelijking echter op, want het tweede dossier uit 1964 lijkt slechts een variant op het eerste te zijn dat nimmer als dusdanig werd uitgevoerd.

Het betreft een plan tot uitbreiding van de begane grond naar achteren toe (dat een aantal jaar later ook inderdaad werd gerealiseerd, doch in een andere vorm; zie verderop) om hier de toneelzaal in te huisvesten (dit vond geen doorgang; voor zover bekend heeft de begane grond nimmer als toneelzaal gefungeerd).

De woningen op de eerste verdieping blijven ingetekend, en de kelder zou gaan dienen als cafetaria. Deze plannen werden zoals gezegd niet uitgevoerd en zullen daarom hier niet verder worden besproken.

1967 - SAMH 1358.881

Uit dit dossier (ook door Gijsbertus Noordergraaf aangevraagd) blijkt dat het losstaande cafetaria (de fietsenstalling uit 1944) kort daarvoor geheel was afgebrand.

Dit dossier werd opgesteld in verband met een nieuwe snackbar die - op ongeveer dezelfde locatie - gebouwd zou gaan worden.

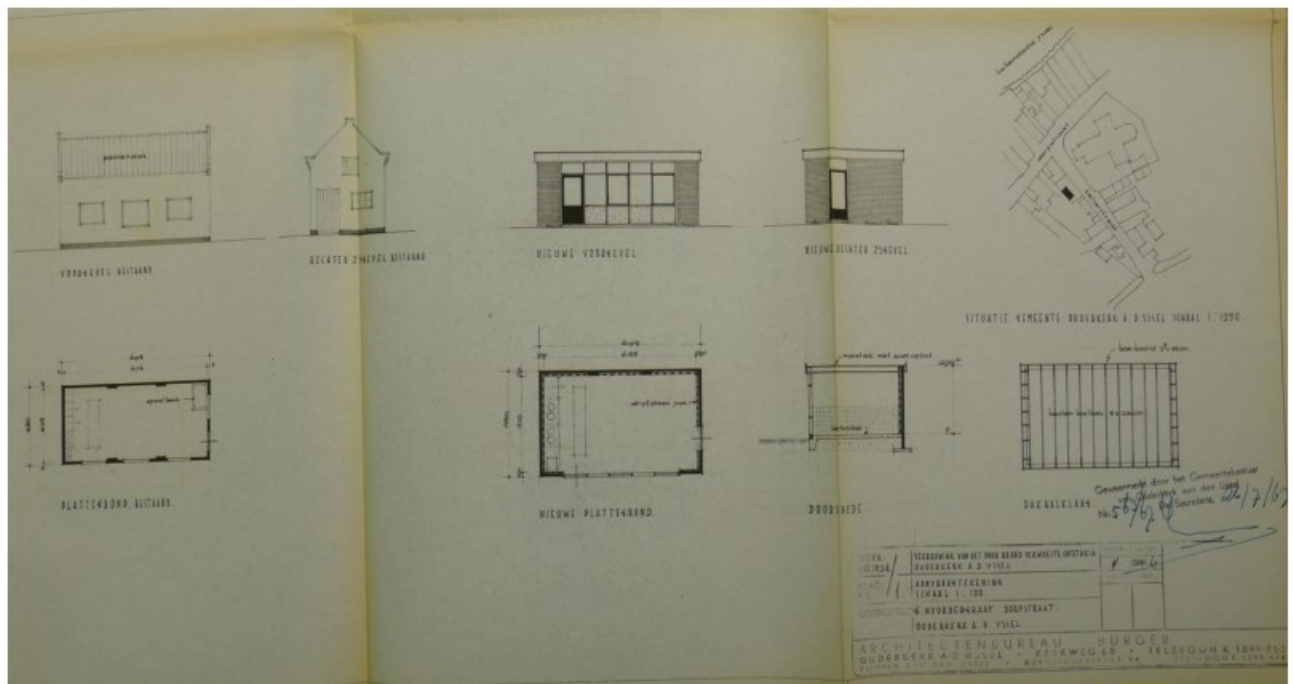
Het betreft de snackbar die tot het moment van dit onderzoek is blijven staan (zij het nu leegstaand).

Het ontwerp is (opnieuw) van Architectenbureau Burger uit Ouderkerk.

De bij het dossier gevoegde tekening (zie afb. 3.24) toont zowel het oude, afgebrande pand, als het nieuwe gebouw in enkele aangezichten, plattegrond en doorsnede.

Het lokaal staat op het moment van de bouw nog geheel los, net als zijn voorganger uit 1944 (wat wellicht geholpen heeft bij het inperken van de brand, hoewel hierover geen informatie is aangetroffen).

Later zou het hoofdgebouw aan de achterzijde worden uitgebouwd en kon de snackbar intern vanuit de kelder van het hoofdpand worden bereikt.

Opnieuw bestaat het dossier behalve de getoonde tekening hoofdzakelijk uit correspondentie en vergunningen die hier niet getoond worden.

1972 - SAMH 1358.882

Bij de vorige bespreking van de nieuwe snackbar die in 1967 werd gebouwd, werd vermeld dat deze toen nog geheel losstaand was en pas later met het hoofdgebouw zou worden verbonden.

Dit vond in 1972 plaats, toen aan de achterzijde van het hoofdgebouw een aanbouw werd geplaatst, die zowel aan het hoofdgebouw als de snackbar werd gebouwd en dus feitelijk beide bouwwerken met elkaar zou verbinden.

De aanbouw bestond uit een kelder en een begane grond (opnieuw; gerekend vanuit de voorgevel.. vanwege het aflopende dijklichaam ligt het niveau van de begane grond aan de achterzijde aanzienlijk hoger boven het straatniveau).

Daarboven zou de uitbouw van een plat dak worden voorzien, waarmee ook een balkon aan achterzijde van het hoofdgebouw zou verdwijnen (zie afb. 3.26).

De aanvrager is - net als de bouwdoSSIERS uit 1964 en die uit 1967 - wederom Gijsbertus Noordergraaf en ook de architect blijft hetzelfde (het architectenbureau Burger).

Afb. 3.24 De tekening uit het dossier van 1967 die de bouw van een nieuwe snackbar behandelt. Het oude exemplaar (de fietsenstalling uit 1944) was kort daarvoor afgebrand. SAMH 1358.881

Het dossier kent - opnieuw; naast veel correspondentie, berekeningen en andere documenten - een tekening van de bestaande en de nieuw te maken situatie (zie afb. 3.25 en 3.26).

Daarnaast zijn nog enkele tekeningen bijgevoegd waarop details van het palenplan en de betonconstructie van de aanbouw worden getoond.

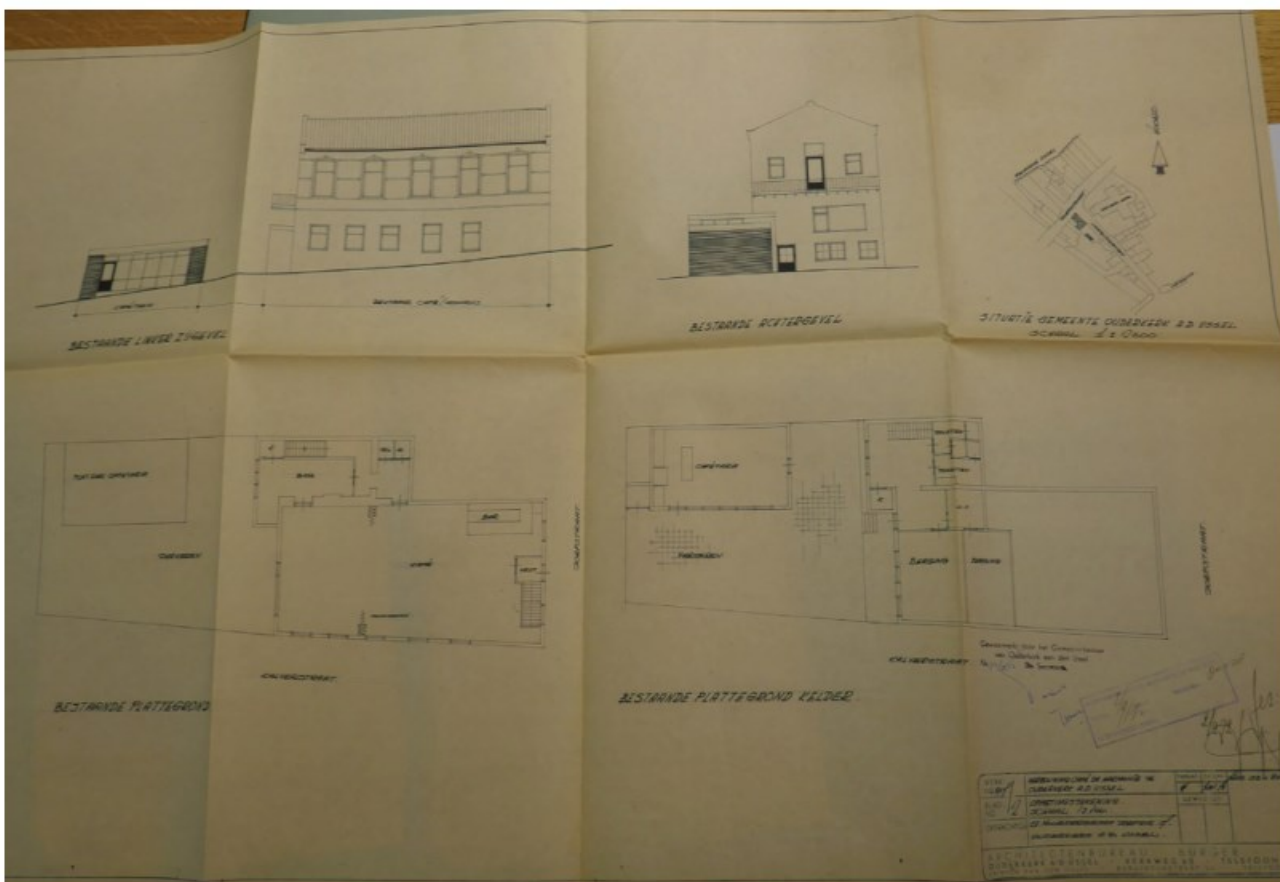
Deze detailtekeningen worden hier niet integraal getoond.

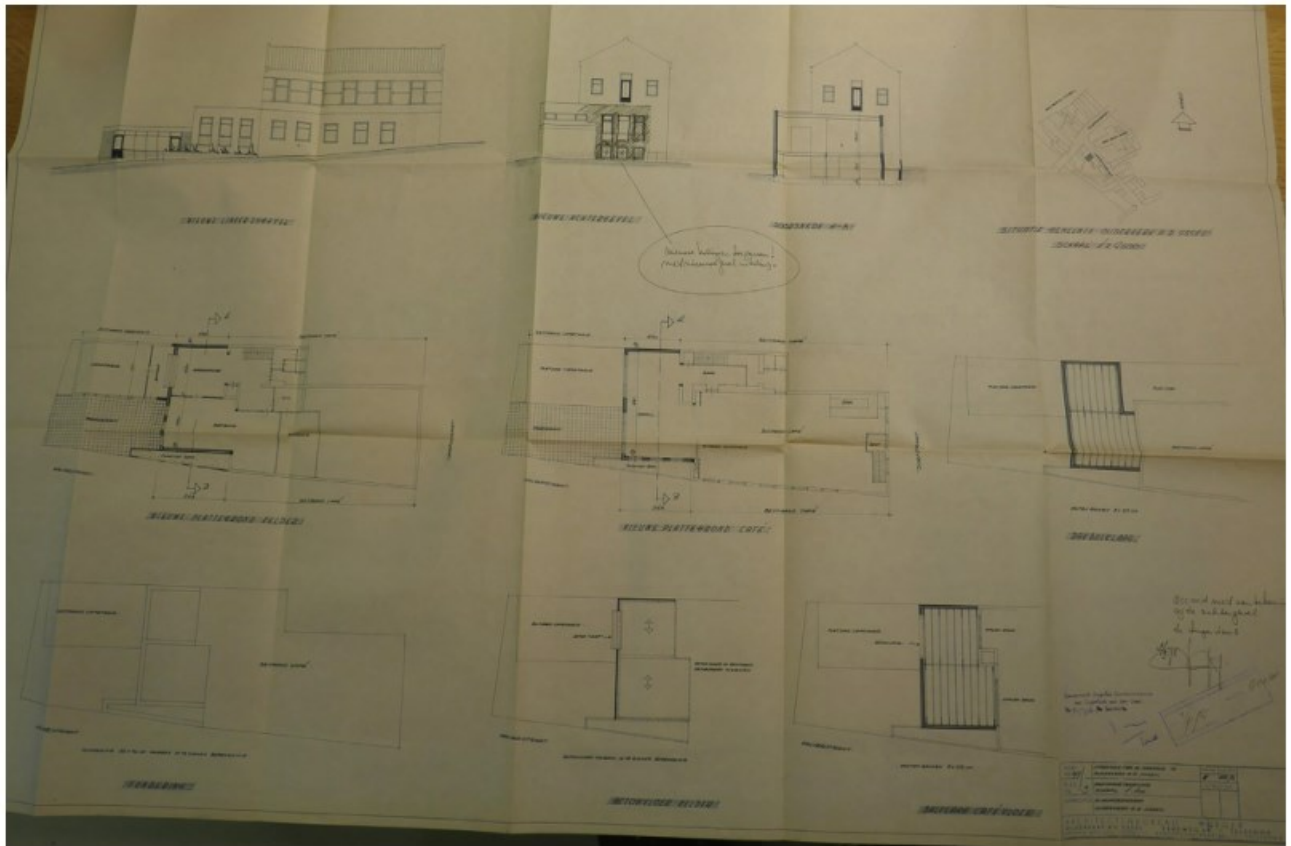
Afb. 3.25 Tekening uit 1972 die de toenmalige bestaande situatie toont.

Het laat goed zien welke versie van de plannen uit 1964 werd uitgevoerd en toont tevens de in 1967 gebouwde losse snackbar. SAMH 1358.882

De nieuw te maken aanbouw kent op kelderniveau twee ruimtes, die als *berging* en *garderobe* staan aangeduid, en één grote ruimte op de begane grond waar op de tekening als *zaal* staat aangeduid.

De hiermee ontstane situatie - hoofdgebouw met aangebouwde uitbouw die ook in contact staat met de snackbar op het achterterrein - is in feite de situatie die ten tijde van het uitvoeren van dit bouwhistorisch onderzoek nog steeds aanwezig was.

1977 - SAMH 1358.883

Het dossier uit 1977 is opnieuw aangevraagd door G. Noordergraaf (zie de voorgaande dossiers) en het betreft eveneens opnieuw een ontwerp van D. Burger (ditmaal onder de naam *Architekten en Ingenieursburo Burger*).

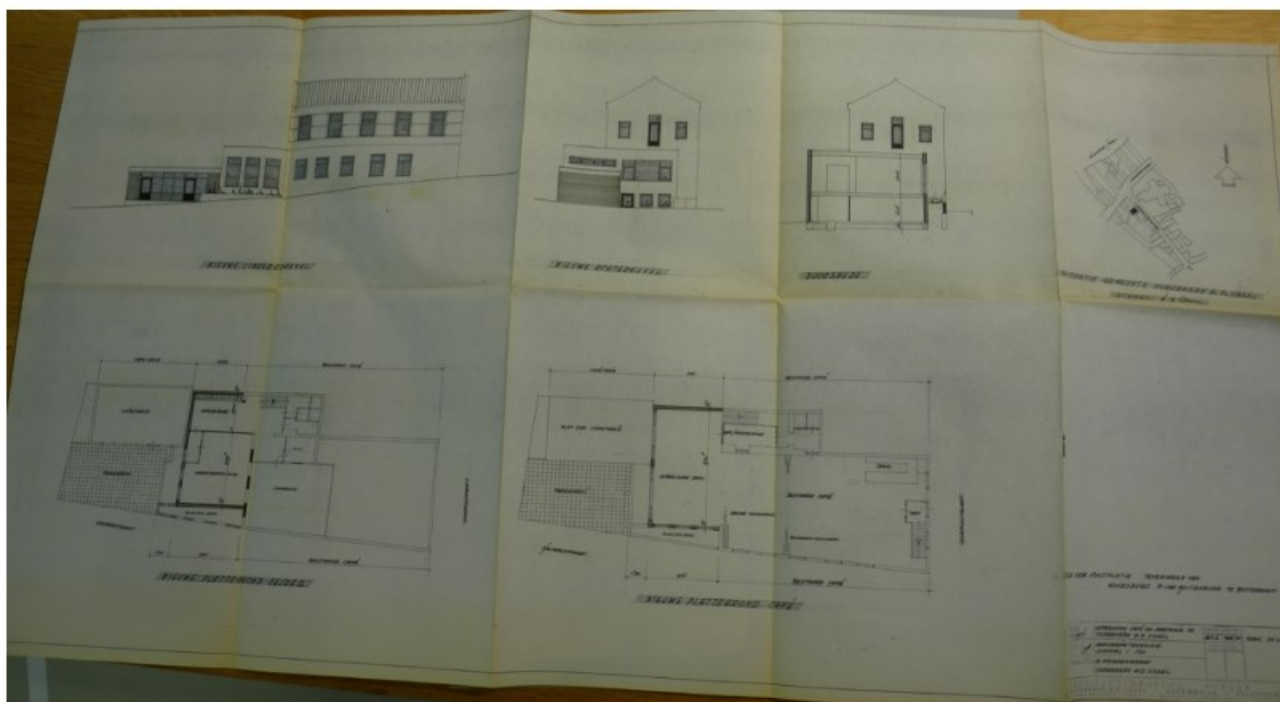
Op alle bouwlagen van het pand vinden interne wijzigingen plaats (met name in de woning op de eerste verdieping wordt de indeling aangepakt; veel van de slaapkamers verdwijnen ten behoeve van een badkamer en een ruimere woonkamer).

Bij de achtergevel worden enkele vensters gewijzigd.

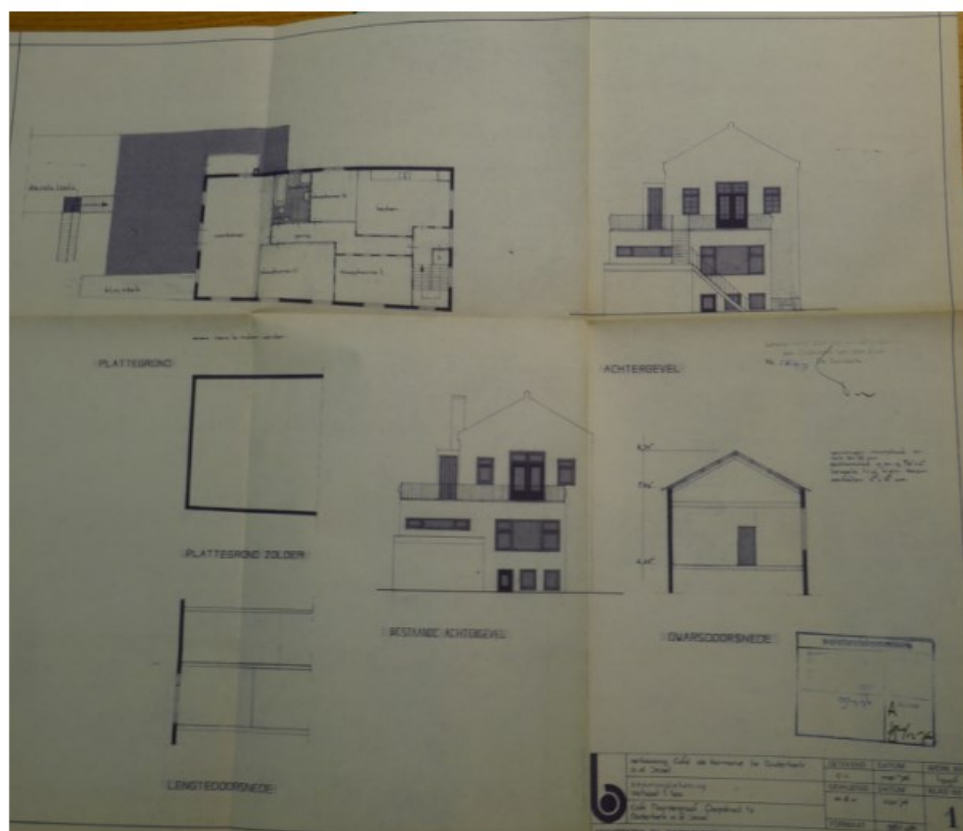
De wijzigingen zijn op twee tekeningen weergegeven; één uit mei 1976 van de woning op de eerste verdieping, en één van de kelder en begane grond uit juni 1974 (zie afb. 3.27); het plan om te gaan verbouwen lag dus al enige tijd op tafel.

Ook nu worden slechts de tekeningen getoond en niet de berekeningen, correspondentie, etc. waaruit het merendeel van het dossier bestaat.

Afb. 3.26 De tekening uit het dossier van 1972 die de nieuw te maken situatie toont. Tussen het hoofgebouw en de losse snackbar daarachter wordt een verbindende ruimte gebouwd. SAMH 1358.882

Afb. 3.27 Het dossier uit 1977 bevat twee overzichtstekeningen. Boven een tekening van de kelder en de begane grond (al uit 1974) en onder is de woning op de eerste verdieping zichtbaar. SAMH 1358.883

Afb. 3.28 In april 1976 brak een felle brand uit bovenin De Harmonie. De uitslaande brand is goed zichtbaar en de daarmee gepaard gaande schade goed indenkbaar (en mogelijk de reden voor de verbouwing van 1977). Rechtsonder een krantenbericht over deze brand. aangeleverd door opdrachtgever (waarschijnlijk van facebook).

Het dossier uit 1977 bevat geen enkele notitie over waarom de plannen (die dus in sommige gevallen al enige jaren oud waren) juist nu tot uitvoering werden gebracht.

Dit is opvallend, gezien het feit dat er in april 1976 een felle brand op de bovenste verdiepingen van het pand heeft gewoed, waarbij tevens aanzienlijke rook- en waterschade in het gehele pand ontstond.

Afbeelding 3.28 (aangeleverd door de opdrachtgever; waarschijnlijk van facebook) toont enkele foto's van de (uitslaande) brand en een krantenartikel hierover uit de Goudsche Courant van 8 april 1976.

Hoewel brand en verbouwing niet onomstotelijk aan elkaar kunnen worden verbonden, lijkt een blik op de foto's duidelijk te maken dat op zijn minst enige vernieuwingen van de interieurafwerkingen noodzakelijk moeten zijn geweest.

1995 - SAMH 1359.1044

In 1995 wordt een bouwdoossier opgesteld ter gelegenheid van een aanpassing van de verdieping; de hier aanwezige woning wordt volledig uitgebroken en op de verdieping wordt - dus opnieuw - een zaal ingericht.

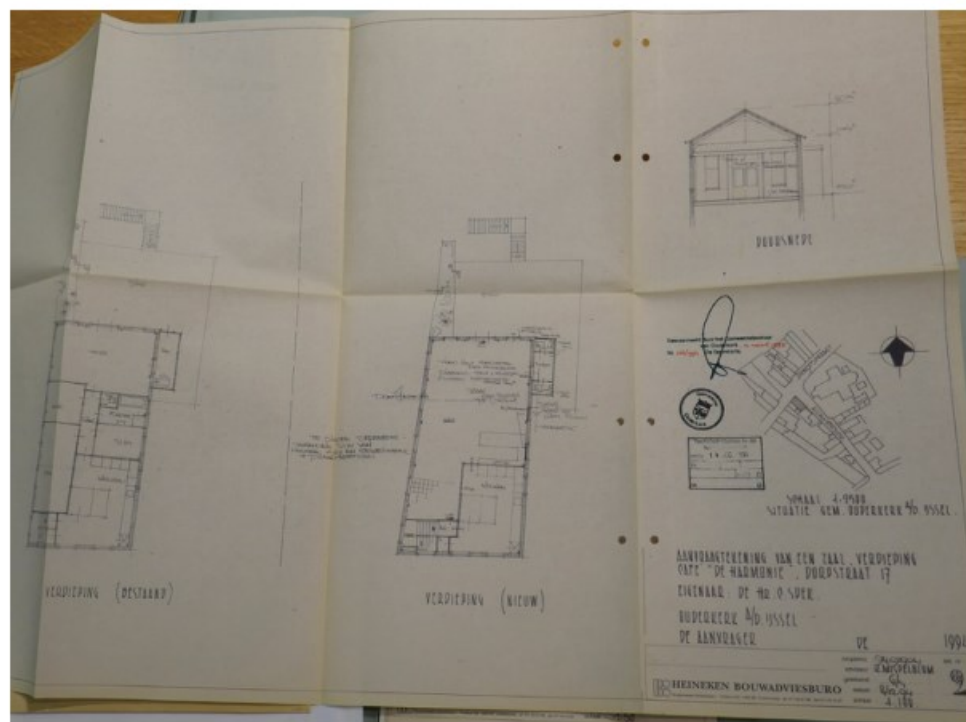
De verbouwing vindt plaats in opdracht van de toenmalige eigenaar C. Spek.

Het ontwerp van (en mogelijk deels de motivatie tot?) de wijziging werd gemaakt door Heineken Bouwadviesburo; inderdaad, een onderdeel van de beroemde brouwerij-firma. De architect in kwestie betrof volgens enkele documenten Rudy Mispelblom.

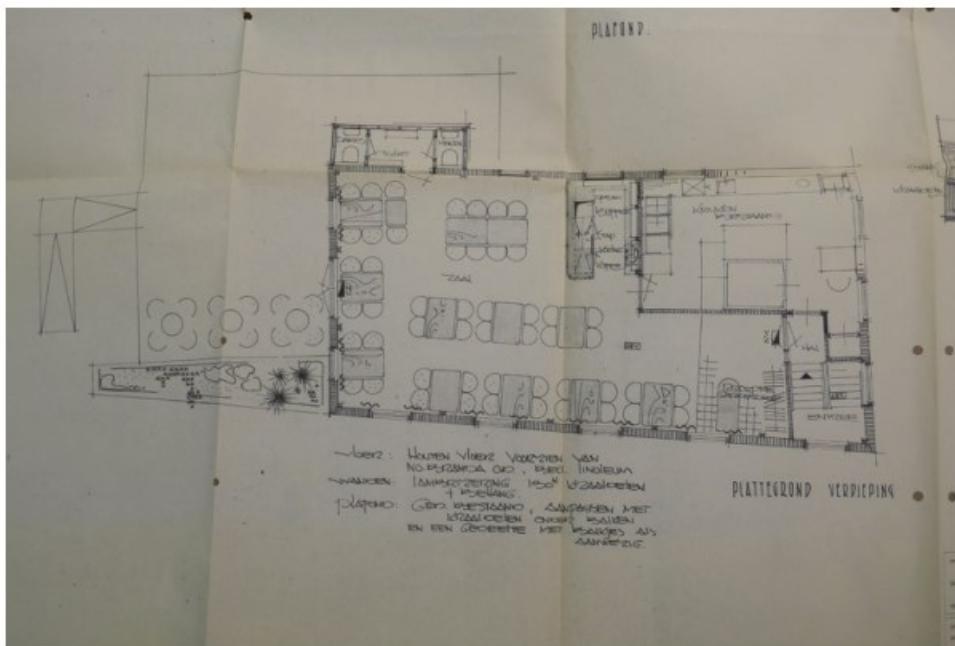
Het dossier bevat naast diverse correspondentie (waaronder een uitgebreid pakket aan brandweervoorschriften) een tweetal tekeningen.

Hierop zijn (op de eerste tekening) de bestaande en de nieuw te maken situatie van (slechts) de verdieping weergegeven, alsmede (op de tweede tekening) een inrichtingsplan van de nieuwe zaal, waarop een indeling van tafeltjes en een bar is te zien (zie respectievelijk 3.29 en 3.30).

De verbouwing lijkt als dusdanig te zijn uitgevoerd (zie volgend hoofdstuk).

Afb. 3.29 De eerste tekening uit het dossier van 1995, waarop de bestaande en de nieuw te maken situatie van de verdieping zijn weergegeven. Hier zal (opnieuw) een zaal worden gerealiseerd. SAMH 1359.1044

Afb. 3.30 Tweede tekening bij het dossier uit 1995 (zie 3.29 voor het eerste).

Op deze tekening is een voorstel getoond voor de inrichting van de nieuw te maken ruimte. Het is onbekend in hoeverre deze indeling ook daadwerkelijk is uitgevoerd.

SAMH 1359.1044

1998 - SAMH 1359.1039

In 1998 wordt een restauratieplan opgesteld dat niet - of mogelijk slechts zeer ten dele - lijkt te zijn uitgevoerd.

Het plan bevat een reeks plattegronden, doorsneden en aangezichten van het pand, in zowel de *bestaande* als een *nieuw te maken* situatie.

Net als in 1995 is de eigenaar nog de heer C. Spek, en is het plan opgesteld door Heineken Bouwadviesburo met wederom R. Mispelblom als architect.

Het plan omhelst meerdere wijzigingen die zoals gezegd niet lijken te zijn uitgevoerd; een opvallend onderdeel is bijvoorbeeld het opnieuw verwijderen van het plafond op de eerste verdieping, zodat - net als in de oorspronkelijke situatie - de kapconstructie weer in het zicht zou komen.

Bij het bezoek ter plaatse (zie volgend hoofdstuk) blijkt dit echter niet te zijn uitgevoerd, en is de plafondbodem (met brandsporen uit 1976) nog volledig aanwezig.

Een aanwijzing voor het niet (of niet volledig) uitvoeren van de hier voorgestelde plannen, wordt gevonden in de correspondentie die in het dossier werd bijgevoegd, omtrent een advies van de monumentencommissie van de Stichting Dorp, Stad en Land.

De gebruikte toon is hierbij - op zijn zachtst gezegd - 'pittig' en de eigenaar en het Adviesbureau Monumentenzorg aan de ene kant staan soms pal tegenover de het college van B & W van de gemeente en de Stichting Dorp, Stad en Land aan de andere kant.

Als voorbeeld volgt de aanhef van een brief van 11 januari 1999 van de eerstgenoemde partij (van de hand van drs. Th. M. Elsing) aan de tweede;

Mijne heren,

Met opperste verbazing hebben eigenaren en ondergetekende kennis genomen van het schrijven van de Monumentencommissie (alsmede Welstand) inzake de panden Dorpsstraat 17 en 24, dd. 23 december 1998, aan de heer Spek en ondergetekende overhandigd door de heer Kleene op 8 januari 1999.

Wij vragen ons af of hier wel sprake is van een serieus advies of dat wederom en welbewust door de architect van Dorp, Stad en Land (DSL) getracht wordt obstructie te plegen inzake de procedure.

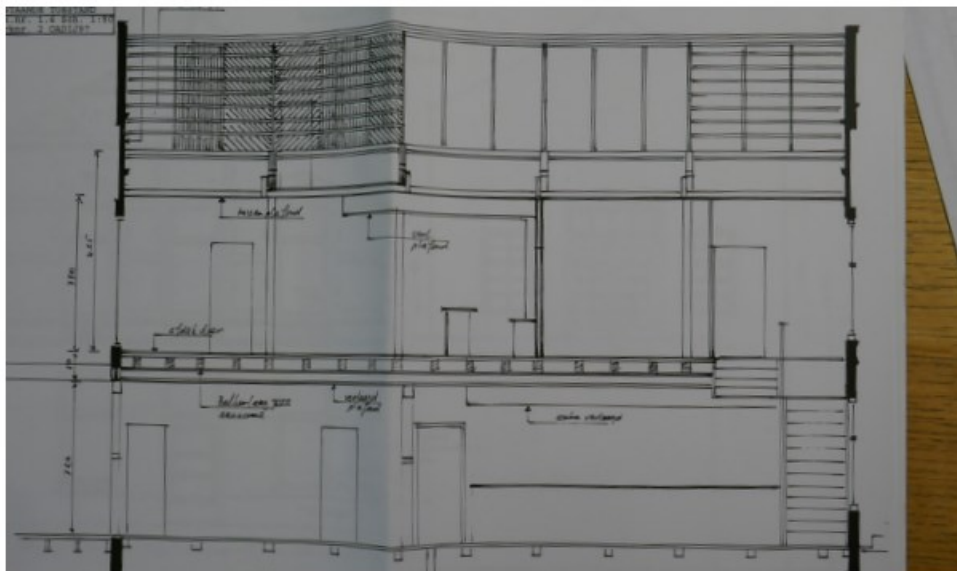
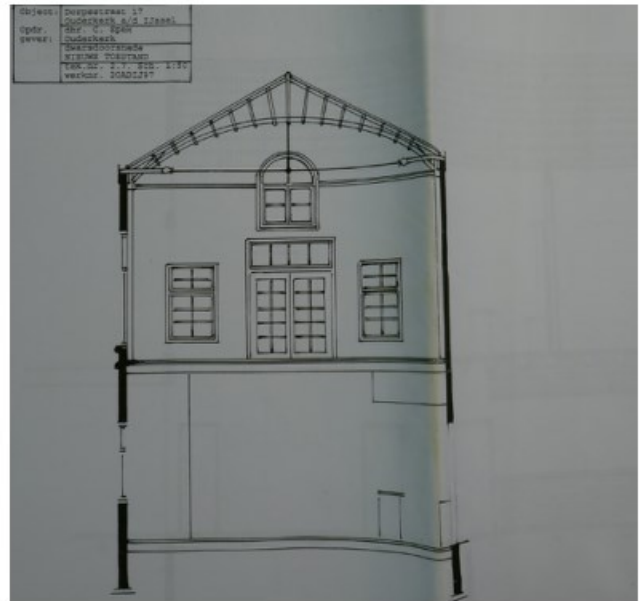
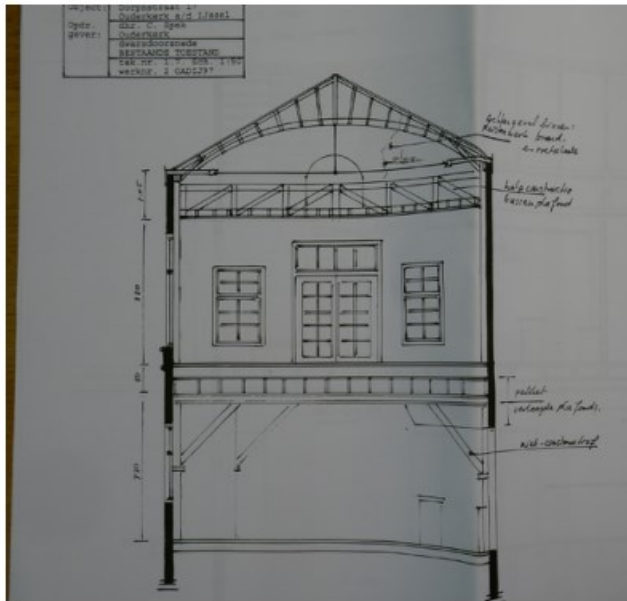
De correspondentie gaat nog enige tijd op eenzelfde toon voort. Hoewel niet met zekerheid vast te stellen, is het mogelijk dat in deze conflicten een (mede-) oorzaak ligt voor het geheel afblazen van de restauratie.

Omdat de bij het dossier gevoegde tekeningen toch enige nuttige informatie verschaffen (met name wat betreft de *bestaande situaties*) worden ze hier getoond (zie afb. 3.31).

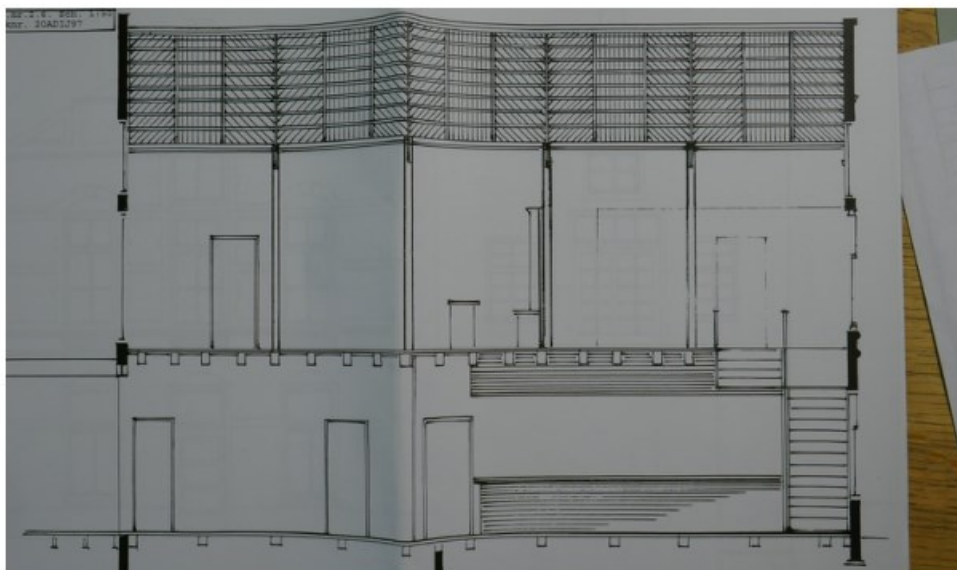
Met name de doorsnedes en plattegronden geven informatie over de aard van de werkzaamheden die tijdens de voorgaande restauratie (in 1995; zie hiervoor) nu daadwerkelijk werden uitgevoerd.

Naast de genoemde dossiers worden er in het SAMH nog enkele dossier bewaard die betrekking hebben op meer onderhoudsgerichte restauratiecampagnes, zonder dat hierbij daadwerkelijk werd ingegerepen in de indeling of inrichtingen van het pand.

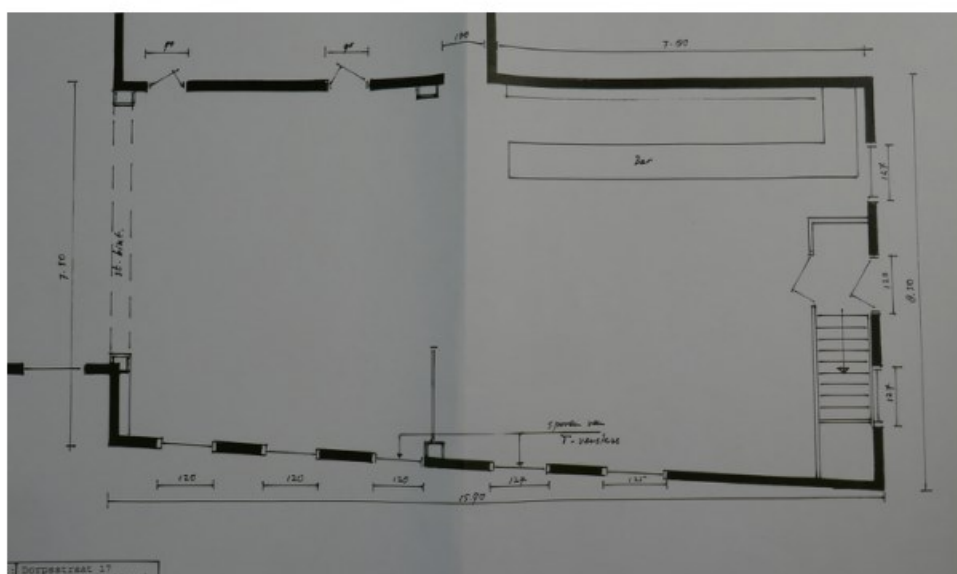
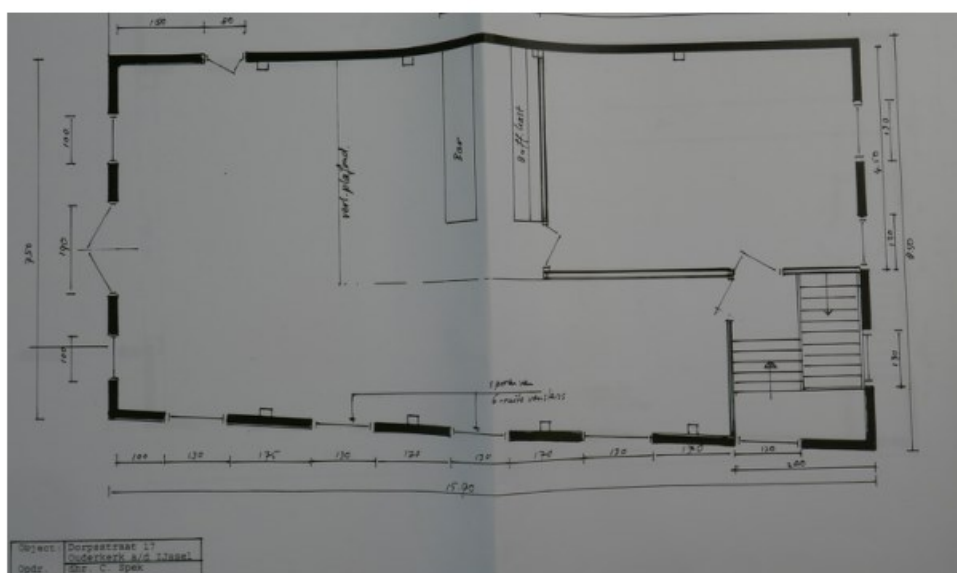
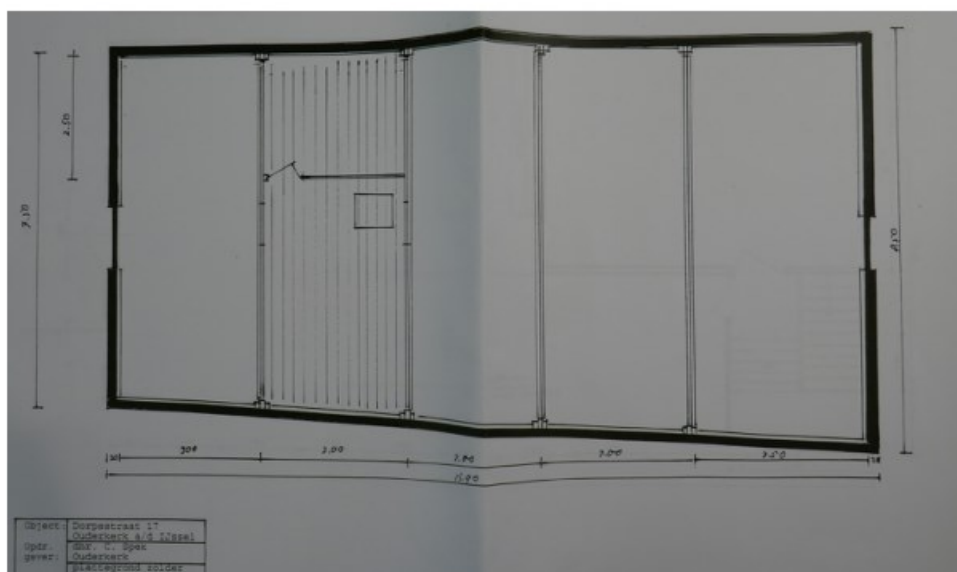
Deze bieden geen aanvullende informatie betreffende de totstandkoming van de huidige bouwmaterialen van Dorpsstraat 17 en worden dan ook niet in dit rapport getoond.

Afb. 3.31 In het dossier uit 1998 zijn een reeks tekeningen van de bestaande en de nieuw te maken toestanden bijgevoegd. De nieuwe toestanden lijken niet te zijn uitgevoerd. Boven doorsnedes gezien richting de achtergevel (bestaand=links) en onder zijn langsdoorsnedes te zien, met de rug naar de Kalverstraat (bestaand=boven).
SAMH 1359.1039

Afb. 3.32 Een reeks plattegronden van de bestaande toestand uit het dossier uit 1998. Van boven naar beneden zijn de zolder, verdieping en begane grond afgebeeld. SAMH 1359.1039

SAMENVATTING

bronmateriaal

Het hoofdgebouw van het pand Dorpsstraat 17 te Ouderkerk aan den IJssel is gebouwd in 1882.

Over de eerste grofweg zestig jaar van zijn bestaan zijn de bronnen zeer schaars, met name wat betreft de interne indelingen en afwerkingen.

Bouwtekeningen ontbreken geheel voor die periode en de vroegste exterieur-foto's die werden aangetroffen dateren van rond 1900.

Vanaf het midden van de twintigste eeuw zijn de bouwtekeningen wel bewaard gebleven en kan een reeks verbouwingen worden gevolgd.

Ook de vroegste interieurfoto's duiken dan op, daterend van rond de jaren '30 en '40 van de twintigste eeuw.

ontwikkeling van het pand

Het pand Dorpsstraat 17 te Ouderkerk aan den IJssel is gebouwd in 1882, en stond waarschijnlijk op de locatie van een vroeger ambachtshuis (hoewel verdere gegevens hierover niet zijn aangetroffen).

Het pand betreft zowel een dijk- als een hoekpand dat vanaf het begin een horecafunctie (café/logement) toebedeeld kreeg en deze feitelijk nimmer meer verloren heeft. Ook was er op meerdere momenten in zijn geschiedenis een woning in het gebouw ingericht.

Het hoofdgebouw bleef gedurende zijn gehele geschiedenis qua vorm vrijwel ongewijzigd; de meeste wijzigingen hebben in de interne indelingen en afwerkingen plaatsgevonden, alsmede op het achtererf waar diverse stallen en later ook snackbar-ruimtes werden (aan-)gebouwd.

De interne verbouwingen zijn veelvuldig en worden hier niet integraal herhaald; een bouwdoossier uit 1964 toont - in zijn *bestaande situatie* tekeningen - de oudste interne indelingen van het pand.

Op de begane grond zijn hier een café te zien, terwijl op de bovenliggende verdieping een toneelzaal met open zicht in de kap te zien is.

Het is onbekend in hoeverre deze indeling - 82 jaar na de bouw - overeenkomt met de oorspronkelijke opzet van het pand.

In 1976 heeft er in het pand een felle, uitslaande brand gewoed die met name op de verdieping en de zolder heeft plaatsgevonden.

Aansluitend hierop vonden ook enige werkzaamheden plaats, welke ongetwijfeld met deze brand(-schade) te maken hebben.

De laatste grote aanpassingen in het pand - althans voor zover uit de beschikbare bronnen op te maken - werden uitgevoerd in 1995.

Voor zover bekend verkeert de interne indeling en afwerking van het pand in grote lijnen (kleine afwerkingsaanpassingen daargelaten) nog in de situatie uit dat jaar.

In het volgende hoofdstuk worden de resultaten van het onderzoek in het pand zelf getoond.

4 Onderzoeksresultaten

INLEIDING

Het pand Dorpsstraat 17 te Ouderkerk aan den IJssel bestaat uit drie delen, waarvan het grootste, hoofdgebouw tot de originele bouwfase (1882) teruggaat; daarachter zijn een snackbar en een tussendeel aangebouwd.

Het pand stond ten tijde van het onderzoek (al enige jaren) leeg, maar bezat nog grote delen van zijn (horeca-)interieur (bar, biljart, keuken, etc). Dit betekent dat de meeste ruimtes niet overal even goed gecontroleerd konden worden op de eventuele aanwezigheid van oudere afwerkingslagen.

Bij het benoemen en duiden van bouwmaterialen wordt in dit rapport in principe de grens van 1965 gehanteerd.

De term die in dit rapport wordt gebruikt voor de periode hierná is *(sub-)recent* (het prefix 'sub' wordt slechts toegevoegd omdat het jaar 1965 mogelijk door sommigen niet als 'recent' wordt ervaren).

De moeite die het kost om verbouwingen en bouwmaterialen uit deze jonge periode te achterhalen en te determineren weegt doorgaans niet op tegen de resultaten.

Recentere bouwmaterialen (Post-65) kan wel op basis van architectuur of zeldzaamheid enige monumentale waarde toegekend krijgen.

Het onderzoek is uitgevoerd conform de *Richtlijnen Bouwhistorisch Onderzoek* (2009) van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

ruimtenummering

Op afb. 4.1 is een nummering van de ruimtes aangegeven. Deze nummering zal gedurende het gehele rapport waar nodig als locatieaanduiding worden gebruikt.

Het pand wordt per ruimte besproken van de begane grond tot de zolderverdieping, van Dorpsstraat tot achtererf; beginnend bij het exterieur.

Afb. 4.1 Plattegronden van de vier bouwlagen van het pand Dorpsstraat 17 met in rood de nummering van de ruimtes.
Tekening van Rokus Visser Architectenbureau, aangevuld met eigen meetgegevens.

EXTERIEUR

voorgevel aan de Dorpsstraat

De voorgevel (zie afb. 4.2 en 2.4) van het pand komt nog vrijwel geheel overeen met de situatie zoals afgebeeld op de oudst bekende foto's.

Afbeelding 3.12 toont de vroegst aangetroffen foto (uit 1922) waarop deze gevel duidelijk zichtbaar is. In de begeleidende tekst werden meerdere verschillen met de situatie in 1973 reeds aangestipt (zoals de bepleistering op de topgevel, de vulling van de vensterbogen, etc.).

Afbeelding 4.2 maakt daarbij de huidige situatie duidelijk, die vrijwel geheel met die uit 1973 overeenkomt; slechts de topgevel is iets verder aangesmeerd, het opschrift "De Harmonie" boven het venster (linksonder) is verdwenen en aan de gevel hangt een hoeklamp.

De onderzijde van de gevel bestaat uit pleisterwerk met natuursteen-imitatie (met banen van zo'n 30 cm hoog; onderaan is een blauwgrijze strook aanwezig).

Daarboven is de gevel uit gele baksteen (met natuurstenen of gepleisterde banen) opgemetseld. De - ogenschijnlijk fabrieksmatig geproduceerde - steen kon wegens de hoogte niet worden opgemeten.

Afb. 4.2 Foto van de voorgevel. De vastgelegde toestand komt nog vrijwel geheel overeen met de situatie in 1973 (en zelfs die in 1922; zie afb. 3.12).

Afb. 4.3 Close-up van de glasruit boven de ingang aan de Dorpsstraat.
Hier is de naam van de man zichtbaar, die rond 1964 eigenaar van het café werd.

De glasruiten in de voorgevel lijken allen uit floatglass te bestaan, en behoren dus niet meer tot de originele bouwphase.

Boven de voordeur is een ruit aanwezig waarop een tekst valt te lezen; *Café „Harmonie” G. Noordegraaf vergunning* (zie afb. 4.3).

Op afbeelding 3.12 werd reeds (op de foto uit 1922) een voorganger van deze ruit getoond waarop de toenmalige eigenaar *Broere* stond vermeld.

De naam van G. Noordegraaf werd ook reeds in de bouwdoSSIERS vanaf 1964 aangetroffen; opvallend is dat die in de bouwdoSSIERS steeds als *Noordergraaf* werd aangeduid (met extra -R).

Hoewel niet absoluut zeker, lijkt de spelling zonder -R de juiste, simpelweg gezien het feit dat de eigenaar elke dag onder deze glasruit door heeft gelopen en een eventuele spelfout hier waarschijnlijk eerder gecorrigeerd zal zijn geweest.

zijgevel aan de Kalverstraat

Voor de zijgevel geldt in grote lijnen hetzelfde als voor de zojuist besproken voorgevel; ook hier is het onderste deel bepleisterd met daarboven gele baksteen, zij het dat - door het aflopend dijktaalud - het bepleisterde gedeelte langs deze gevel naar achteren toe steeds hoger wordt (of beter: steeds verder naar beneden toe doorloopt).

De begane grond van het hoofdgebouw bevat vijf vensters net als de bovengelige verdieping, hoewel deze vensters niet boven elkaar liggen.

Dit wordt veroorzaakt door de vensters op de begane grond die minder gelijkmatig over de breedte van de gevel zijn verdeeld dan die op de verdieping, hetgeen waarschijnlijk zijn oorzaak vindt in de trap die hier op de begane grond dicht tegen de voorgevel ligt (zie ook vorig hoofdstuk).

Het middelste venster op de begane grond kent een afwijkende verdeling van het blokkenpatroon in de pleisterlaag (zie afb. 4.4).

Het betreft hier de voormalige buitendeur aan de Kalverstraat, zoals deze op enkele oude foto's te zien valt (zie bijv. afb. 3.6) en op en die ergens tussen 1964 en 1972 werd vervangen door een venster (zie de bouwdoosiers in het vorige hoofdstuk).

In de dichtzetting van de buitendeur is een venster geplaatst dat in zijn vormgeving de naastgelegen exemplaren volgt (zie afb. 4.4).

Afb. 4.4 In de zijgevel is in het pleisterwerk de locatie van de voormalige buitendeur te zien (nu het middelste venster; zie ook bijv. 3.6). Deze ingang werd tussen 1964 en 1972 gesloten.

Afb. 4.5 Detail van de zijgevel aan de Kalverstraat; hier zijn een reeks muurankers aanwezig (vier verticaal maal zes horizontaal). De ankers in elk van de vier rijen kent een iets andere vormgeving (zie inzetten).

In het metselwerk van de gevel zijn vier rijen van elk zes muurankers aanwezig (zichtbaar op afb. 4.4).

Deze muurankers hebben horizontaal (per rij) dezelfde vormgeving, doch bestaan verticaal uit vier verschillende variaties (zie afb. 4.5).

De posities van de vier rijen muurankers corresponderen niet met achterliggende balklagen, gezien hun verdeling over de verdieping.

Hoewel het oorspronkelijke interieur tegenwoordig niet meer aanwezig (of althans niet meer zichtbaar) is, lijken de ankers verbonden te zijn geweest met muurstijlen die hier (deels?) nog zitten en de kapconstructie dragen (zie bespreking van die constructie verderop, of een historische foto als 3.15).

Opvallend is dat op de begane grond de twee linker vensters (naast de voormalige buitendeur) iets anders van formaat zijn dan de rechterexemplaren (op afb. 4.4 is bijvoorbeeld goed te zien dat het rechtervenster hoger eindigt).

Ook verschilt de detaillering van de vensters aan weerszijden van de vensters; zie bijvoorbeeld op afbeelding 4.6 hoe de hoeken in de rechtervensters met een ronde profilering is afgewerkt, terwijl deze links gewoon recht is afgewerkt.

Aangezien dit fenomeen reeds op enkele vroege foto's valt waar te nemen, en tevens op diverse bouwtekeningen voorkomt (zie vorig hoofdstuk) lijkt dit verschil in afmeting en uitvoering niet het resultaat van een latere aanpassing te zijn, doch tot de originele opzet te behoren.

Waarschijnlijk hangt dit samen met hetgeen op de oudst bekende plattegrond van de begane grond (uit 1964; zie afb. 3.23) werd aangetroffen; links van de buitendeur was een woonkamer aanwezig terwijl de rechtervensters ter hoogte van het café zaten, waar ongetwijfeld andere eisen voor het daglicht en het uitzicht golden.

achtergevel en achtererf

De achtergevel van het hoofdgebouw is aan de onderzijde grotendeels aan het zicht onttrokken door de in 1972 aangebouwde ruimte (zie vorig hoofdstuk).

Aan de achtergevel zijn beduidend meer wijzigingen uitgevoerd dan aan de voorgevel (zie vorig hoofdstuk), waaronder het verwijderen van een aangebouwd balkon/galerij en het plaatsen van een buitendeur op de eerste verdieping (die naar het platte dak van de aanbouw uit 192 leidt; zie afb. 4.7).

Deze en andere ingrepen in de achtergevel zijn - zonder het nodige archiefonderzoek - moeilijk aan de gevel zelf afleesbaar; deze is geheel afgewerkt met een lichtgrijze pleisterlaag (zichtbaar op afb. 4.7).

Afb. 4.6 In de zijgevel zijn tussen de linker- en rechter twee vensters (aan weerszijden van de voormalige buitendeur) enige verschillen in de vormgeving van de vensters aanwezig. Dit hangt waarschijnlijk met een functieverval samen in plaats van met enige latere wijzigingen.

Afb. 4.7 Foto van de achterzijde, waar de aanbouw uit 1972 (ruimte 0.02) duidelijk zichtbaar is. Let links op de metalen, groene trap die over de snackbar 0.03 naar het platte dak van 0.02 leidt.

Direct achter en tegen de achtergevel van het hoofgebouw bevindt zich de aanbouw uit 1972 (ruimte 0.02).

Deze is qua afmetingen en materiaalgebruik duidelijk van het oudere hoofgebouw te onderscheiden.

Het bouwdeel heeft een witgeverfde, bakstenen gevel (21 x 10 x 5 cm, 10l = 64 cm, fabrieks-matig geproduceerde steen in halfsteensverband), met daarin grote vensters met houten kozijnen.

Aan de achterzijde kent het pand ook een drietal vensters aan de onderzijde, op het niveau van de kelder (-1.02).

Boven het bouwdeel is een plat dak aanwezig dat zowel intern (via de eerste verdieping) als via een externe, metalen (nood-)trap kan worden bereikt (zie 4.7).

Achter aanbouw 0.02 bevindt zich uiteindelijk nog het snackbar gedeelte, dat in 1967 werd gebouwd ter vervanging van een afgebrande voorganger.

Afb. 4.8 Achter ruimte 0.02 bevindt zich de snackbar (0.03) uit 1967. Links is de kunststof pui duidelijk zichtbaar.

Deze ruimte (0.03) bestaat uit een gemetselde rechthoek, waarbij aan de zijde van de Kalverstraat een kunststof pui met vensters en een toegangsdeur is aangebracht (zie afb. 4.8).

De andere, zuidwestelijke gevel van het pand wordt grotendeels door het buurpand (Dorpsstraat nummer 19) bedekt.

Aan de bovenzijde is aan de bovenzijde een strook aanwezig die iets boven dit buurpand uitsteekt en waar enkele vensters in aangebracht zijn. Dit kon echter enkel slechts vanaf enkele luchtfoto's (www.google.nl/maps) worden waargenomen en slechts met moeite vanaf de straat. Verdere gegevens over deze zijgevel ontbreken dan ook.

dak

Het hoofdgebouw van Dorpsstraat 17 bestaat uit een zadeldak met een flauwe helling (ongeveer 30 graden).

Het dak is - met het oog op de persoonlijke veiligheid en gezien het ontbreken van enige toegangsmogelijkheid - niet betreden en kon dus slechts vanaf de straat (met enige moeite) worden bekeken.

Het dak is bedekt met rode pannen (mogelijk OVH-pannen) en kent geen dakvensters of andere zichtbare dakdoorbrekingen (aan de Kalverstraat).

De twee overige daken (boven bouwdeel 0.02 en 0.03) zijn beide als plat dak uitgevoerd, die met bitumen zijn afgewerkt.

Het dak boven ruimte 0.02 dient daarbij tevens als dakterras, en is zoals eerder gezegd via een buitendeur vanuit ruimte 1.01 te betreden, alsmede via de groene, metalen trap vanaf het achtererf (zie afb. 4.7 of 4.8).

INTERIEUR

ruimte -1.01 en -1.01a

In het vorige hoofdstuk is reeds aangetoond dat de kelder een ingewikkelde ontstaansgeschiedenis heeft en veel verbouwingen heeft gekend, waarbij de huidige indeling pas relatief recent is ontstaan.

Ruimtes -1.01 en -1.01a vallen daarbij binnen de grenzen van het hoofdgebouw (de oudste kern van het pand).

Daarbij zijn alle ruimtes met (sub-)recente materiaal afgewerkt, waarbij nauwelijks enige historische bouw materie zichtbaar is.

Slechts bij een smalle strook tussen toiletgroep -1.04 en -1.01 (de buitenmuur van het hoofdgebouw, hoewel deze waarschijnlijk altijd tegen de muren van het buurpand heeft gestaan) is enige oud metselwerk te zien.

Het metselwerk (gele en rode baksteen) is echter niet goed te duiden maar zou goed tot de originele bouw fase van 1882 terug kunnen gaan (zie afb. 4.9).

Nergens in de kelder is met zekerheid enige bouw materie aan te tonen die terug gaat tot vóór de bouw van het huidige pand in 1882 (uiteraard zijn de funderingen van het pand tijdens dit onderzoek niet in het zicht geweest).

De vloeren van de ruimtes bestaan uit beton en de wanden zijn met witte pleister afgewerkt (zie afb. 4.10).

Hierin zijn op meerdere plekken beschadigingen en vervuilingen te zien, doch een duidelijk zicht op de achterliggende bouw materie wordt niet verkregen.

De binnenmuren kunnen daarom binnen de beperkte kaders van dit onderzoek slechts aan de hand van de bewaard gebleven bouw dossiers (zie vorig hoofdstuk) worden gededd.

De plafonds van de kelderruimtes -1.01 en -1.01a zijn met gipsplaten afgedekt (zichtbaar op afb. 4.10).

Afb. 4.9 Foto van de wand tussen -1.04 (links) en -1.01. De betegeling links is op een wand uit van witte kalkzandsteen aangebracht (waarschijnlijk uit 1964/67). Rechts daarvan (links van de groene deurpost) is een smalle strook oud metselwerk te zien, dat waarschijnlijk tot 1882 teruggaat. Aanwijzingen voor ouder, opgaand muurwerk binnen het gebouw zijn niet aangetroffen.

Afb. 4.10 Foto ruimte -1.01a, gezien richting de Kalverstraat (rechts is onder het plafond een dichtgezet buitenvenster zichtbaar). De (sub-)recent aangebrachte interieurafwerkingen op vloer, muren en plafond zijn goed zichtbaar.

Afb. 4.11 Foto van ruimte -1.02, gezien richting de Kalverstraat (de ramen bevinden zich naast de groene metalen trap; zie afb. 4.7).

De ruimte is in 1972 geheel nieuw gebouwd en bevat geen oudere bouwmaterialie.

De afwerkingen van de ruimte zijn goed zichtbaar.

ruimte -1.02

Ruimte -1.02 betreft de in 1972 gebouwde ruimte die het hoofgebouw verbindt met de - tot dan toe losstaande - snackbar -1.03.

Het bouwdeel werd in dat jaar gebouwd op een op dat moment leeg deel van het achtererf; er zijn hier dan ook (bovengronds) geen oudere bouwresten te verwachten.

De vloer is met een houten delen (21 cm breed) afgewerkt (zie afb. 4.11).

De wanden zijn glad en grijs gepleisterd (met enige vochtschade), waarbij aan de zijde van ruimte -1.01 opvallend genoeg witgeverfde golfplaten tegen de wand zijn bevestigd (waarschijnlijk als interieurafwerking).

Het plafond bestaat uit houten balken (7 cm breed, 14 cm hoog, h.o.h. 62 cm).

ruimte -1.03

Ruimte -1.03 wordt hier bij de kelderruimtes besproken; zoals eerder gezegd bevindt het pand zich met zijn voorgevel op een dijklichaam, waarna het straatniveau naar de achterzijde toe naar beneden afloopt.

Het bouwdeel -1.03 (de voormalige snackbar) bevindt zich dan ook op hetzelfde niveau als de kelder, maar toch volledig bovengronds.

Afb. 4.12 De snackbar -1.03 staat in verbinding met de rest van de kelder door middel van een klein doorgeefluik. De snackbar (door het luik zichtbaar) is verder niet onderzocht.

De snackbar werd in 1967 geheel nieuw gebouwd; de ruimte was ten tijde van dit onderzoek slechts vanuit de rest van de kelder te bereiken via een klein doorgeefluik (er was tevens een tussendeur aanwezig, doch hiervan waren geen sleutels aanwezig).

De - geheel (sub-)recent ingerichte - snackbar -1.03 is daarom niet verder bezocht. Afbeelding 4.12 toont een blik dóór dit doorgeefluik en geeft een (kleine) indruk van het interieur van -1.03.

ruimte -1.04

Ruimte -1.04 betreft een toiletgroep met meerdere toiletten (man/vrouw), hetgeen aangeeft dat deze ruimtes voor het publiek toegankelijk zullen zijn geweest (terwijl de naastgelegen ruimtes -1.01 en -1.01a de indruk wekken dat die meer om personeelsruimtes betreffen).

De ruimtes staan op de tekeningen uit het dossier uit 1964 nog niet in de huidige vorm weergegeven, in die van 1967 worden ze geheel niet behandeld en op de *bestaande situatie* van 1972 verschijnt opeens de huidige indeling.

De ruimtes moeten dus in hun huidige vorm ergens tussen 1964 en 1972 zijn ontstaan.

De vloer bestaat is afgewerkt met een grijze granito-laag (zichtbaar op afb. 4.13).

Afb. 4.13 Foto van toilet -1.04, dat tussen 1964 en 1972 moet zijn aangelegd. De afwerkingen zijn alle (sub-)recent en stammen mogelijk nog uit die bouwtijd.

De meeste wanden zijn bedekt met witte wandtegels (15 x 15 cm); enkele (zijde Dorpsstraat) zijn wit bepleisterd.

De plafonds zijn met plaatmateriaal bedekt.

Alle afwerkingen zouden tussen 1964 en 1972 kunnen stammen, maar ook een vervanging of aanpassing enkele jaren later is niet uit te sluiten; het gebruikte materiaal is niet kenmerkend genoeg voor een dusdanig exacte datering.

café-ruimte 0.01

Bij binnenkomst van het hoofdgebouw via de voordeur aan de Dorpsstraat, betreedt men - via een klein halletje - de caféruimte 0.01.

De hier aanwezige interieurafwerking kan prima samengevat worden met het begrip *bruin café* (zie afb. 4.14).

Het interieur is daarbij ook nog vrijwel integraal aanwezig (zie 4.14), inclusief tafels, stoelen, een volledige bar en zelfs een tweetal biljarttafels (inclusief keus).

De indeling van de ruimte zoals deze nu is, ontstond tijdens de verbouwing van 1972 (waarbij met name de aansluiting op 0.02 wijzigde).

De bewaard gebleven bouwtekeningen gaan nergens op afwerkingsniveau in en het is binnen de beperkte kaders van dit rapport niet mogelijk de diverse onderdelen van het interieur exact te dateren.

Historische interieurfoto's (vooral die in kleur, zoals afb. 3.18) maken duidelijk dat De Harmonie reeds vroeg (jaren 1970-'80) een 'bruine' inrichting met veel hout heeft gekend, waarbij de aangetroffen foto's echter nergens een duidelijk overzicht van het interieur geven.

Eventuele latere aanpassingen of toevoegingen kunnen daarom niet worden uitgesloten.

De vloer is afgewerkt met een bruine parketvloer (7 cm brede delen), waarbij op de grens met zaal 0.02 een duidelijk naad te zien valt (net zichtbaar op 4.14). In 0.02 is overigens dezelfde parketvloer weer aanwezig.

Afb. 4.14 Ruimte 0.01 betreft de grote café-zaal op de begane grond. De inrichting kent veel hout en bruine tinten, hetgeen recht doet aan het begrip "bruin café".

Afb. 4.15 Foto van ruimte 0.01, gezien richting de voorzijde aan de Dorpsstraat (vergelijk met 4.14, die andersom werd genomen). De diverse interieurafwerkingen zijn duidelijk zichtbaar.

De wanden van de ruimte zijn - rondom - vrijwel volledig afgewerkt met donkerbruin hout, variërend van schroten tot plaatmateriaal (zie afb. 4.14 of 4.15 voor het café vanuit de tegenovergestelde richting).

Tegen de zuidwestelijke zijmuur (rechts, na binnenkomst) is een lange bar (ruim zeven meter) aanwezig, die eveneens geheel met bruin hout (of houtkleurig) materiaal is afgewerkt (zie afb. 4.16).

De bar en het café kennen meerdere pseudo-historische elementen, zoals een Delft blauw tegeltableau achter de bar, enkele houten vaten (alles zichtbaar op 4.14, 4.15 en 4.16) en enkele plafondbalken met korbeels.

Al deze elementen bezitten echter alle niet de leeftijd die hun stijl uitstraalt, doch het betreft hier duidelijk moderne replica's.

De (groengeverfde) balken met korbeels bezitten geen enkele draagkracht en zijn puur (sub-)recent ingebrachte sierelementen, ongetwijfeld bedoeld om de ruimte een meer 'historisch' aandoende sfeer te geven.

Afb. 4.16 Foto van de bar in 0.01 (ook zichtbaar op 4.14 en 4.15). Erachter zijn diverse elementen te zien, zoals een tegeltableau links en schilderij midden (zie ook inzet). N.B: Bovenaan de bar is een plank met gegraveerde tekst "Harmonie Ouderkerk a/d IJssel" te zien. Het lijkt dit bord te zijn dat op afb. 3.13 tegen de voorgevel hangt.

Ze zijn geheel samengesteld uit multiplex platen en volledig hol van binnen (zie detail op afb. 4.17).

Achter de bar hangt een geschilderd historisch dorpsgezicht (zie afb. 4.18) dat eveneens een recent werk (kopie?) lijkt te zijn; de auteur dezes determineert echter geen beeldende kunst, waardoor een oordeel van een externe expert hier aan te raden valt.

Afb. 4.17 In ruimte 0.01 zijn diverse groene balkconstructies aanwezig (zie bijv. 4.15). Deze bleken bij nadere inspectie volledig van plaatmateriaal te zijn gemaakt en binnenin geheel hol te zijn.

Afb. 4.18 Foto van het plafond boven de bar in 0.01.

Hier ontbreken de houten planken en is via een gat (een ventilatie- of rookafvoer?) een blik op enige oudere bouw-materie te werpen. Zichtbaar zijn (onder de latere groene en -binnen een vierkant nog witte - platen) gele kraaldelen te zien, waarboven houtkrullen (isolatiemateriaal) aanwezig zijn.

Het plafond van de ruimte 0.01 (overigens ook van de daarop aansluitende ruimte 0.02) is afgewerkt met bruine, houten schroten (zie o.a. afb. 4.14, 4.15 of 4.16) waaronder donkergroen geverfd plaatmateriaal zichtbaar is.

Boven de bar ontbreken deze houten schroten en is het bovenliggende plaatmateriaal zichtbaar; op één locatie is een voormalige doorvoering in het plafond zichtbaar (waarschijnlijk voor een nu verwijderde afvoerbuïs).

Hier zijn zichtbaar dat het plaatmateriaal oorspronkelijk wit van kleur was (zichtbaar in een vierkante afdruk van een rooster o.i.d.) en dat zich daarboven een plafondafwerking van gele, houten kraaldelen bevindt (zie afb. 4.18).

Boven die kraaldelen (waarschijnlijk zitten we dan tussen het plafond en de vloer) is een dikke laag houtkrullen te zien, die deels uit het gat steken.

Het betreft hier ongetwijfeld een oude laag isolatie-materiaal die bedoeld was om het café-geluid uit de toneelzaal te weren danwel vice versa.

Deze laag zou terug kunnen gaan tot de originele bouwphase van 1882 (toen kwam dit reeds voor) maar de exacte leeftijd ervan is binnen de beperkte kaders van dit onderzoek niet met zekerheid vast te stellen.

Behalve deze kraaldelen en houtkrullen bij het plafond, zijn nergens andere restanten van oudere interieur-afwerkingen waargenomen (hoewel deze mogelijk nog onder de huidige afwerkingen aanwezig kunnen zijn).

café-ruimte 0.02

Achter ruimte 0.01 bevindt zich café-ruimte 0.02 (zie plattegronden); het betreft hier de aanbouw die in 1972 werd gerealiseerd.

De vorm en uitstraling van de afwerkingen in deze ruimte komen grotendeels overeen met die in 0.01 (zie afb. 4.19), hetwelk opnieuw een aanwijzing vormt voor de leeftijd ervan (dus van na 1972).

De vloer, de wanden (hier bruine, aansluitende planken) en het plafond (ook met zicht op bovenliggend, groen plaatmateriaal) komen volledig met die van ruimte 0.01 overeen.

Tegen de achter- en zijwanden zijn vaste, houten banken gebouwd (zie afb. 4.19) waarbij tussen de banken steeds kastjes met centrale, roodgeverfde panelen aanwezig zijn (met enig inzoomen zichtbaar op afb. 4.19).

Deze afwerkingen sluiten aan bij enkele rode panelen die tegen de voorzijde van de bar in 0.01 zijn geplaatst (zie afb. 4.16), en zij vormen opnieuw een aanwijzing dat het interieur van 0.02 en dat van 0.01 gelijktijdig werden gebouwd.

Afb. 4.19 Foto van ruimte 0.02, gezien vanuit 0.01. Deze ruimte werd in 1972 gebouwd. De afwerkingen hier komen grotendeels overeen met die in ruimte 0.01.

toiletten 0.04a, b en c

Toiletruimtes 0.04a, b en c zijn pas recent in de huidige vorm tot stand gekomen; een exact bouwjaar is niet aan te duiden, maar in het bouwdoossier uit 1977 komen ze nog niet in deze vorm voor.

Toilet 0.4a (gelegen naast de trap naar de kelder) komt al wel in dat jaar voor en is daarom iets eerder tot stand gekomen.

Deze laatste ruimte was ten tijde van dit onderzoek niet meer in gebruik als toilet, doch ingericht als een opslagruimte annex kantoortje (zie afb. 4.20).

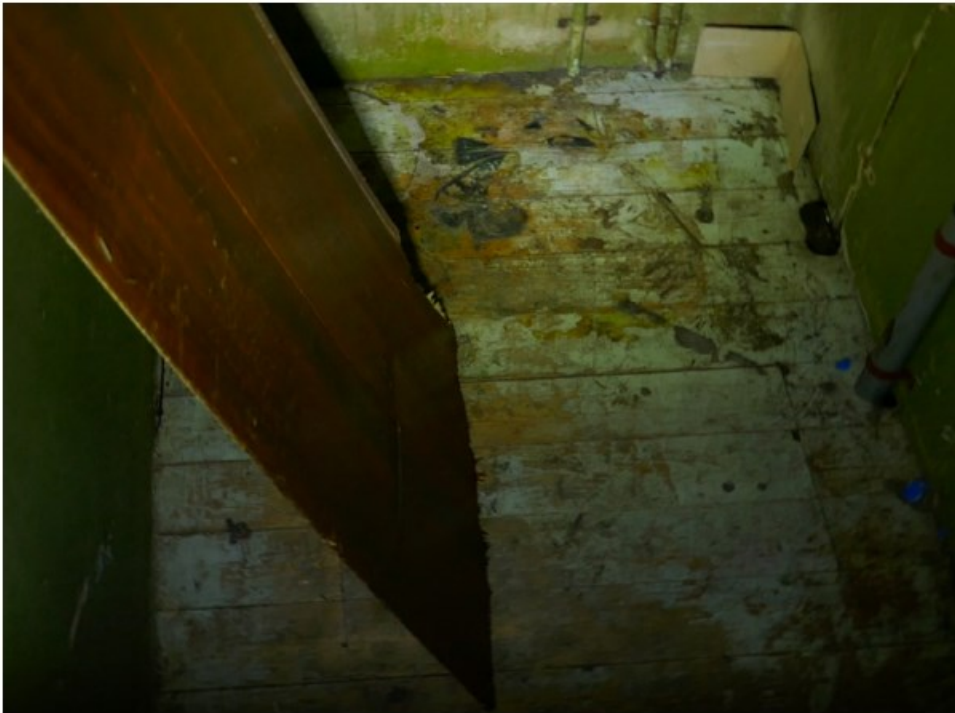
De vloer was bedekt met een lichtgrijs vloerzeil, met uitzondering van het voormalige toilet (rechtsachter) waar houten vloerdelen te zien zijn (zie afb. 4.21).

De wanden zijn rondom groen afgewerkt, waarbij de bovenste helft van het voorhokje van 0.04a met houten delen is bedekt.

Vlakbij de entree van 0.04a (feitelijk nog in 0.01) bevindt zich de aansluiting van één van de genoemde groene nep-balkconstructies, waarbij via een gat een oude, leren schuif- of harmonicawand te zien valt (die voor het eerst in het dossier van 1967 op die locatie voorkomt). Deze wand en de houten delen in 0.04a zijn te zien op afb. 4.22 en 4.20).

Afb. 4.20 Foto van ruimte 0.04a, gezien vanuit 0.01. De diverse afwerkingen van dit voormalig toilet (en nu kantoor en opslagruimte) zijn op de (helaas iets bewogen) afbeelding goed zichtbaar.

Afb. 4.21 Foto van de vloer van één van de voormalige toiletten (hok rechtsachter op afb. 4.20). Bij de vloer zijn hier houten delen zichtbaar; de rest van de vloer van 0.04a is afgedekt met vloerzeil.

Afb. 4.22 Net buiten 0.04a is via een beschadiging in later plaatmateriaal een achterliggende leren schuifwand te zien. De houten wanddelen rechts zijn dezelfde als die uiterst links op 4.20 zijn te zien.

Afb. 4.23 Foto van toilet-ruimte 0.04b. De zichtbare afwerkingen van deze (sub-) recent ingebouwde ruimte zijn vrijwel gelijk aan die in het herentoilet 0.04c.

Toiletruimtes 0.04b en c zijn geheel (sub-)recent van bouw en afwerking; het betreft hier ongetwijfeld gescheiden dames- en herentoiletten (hoewel de deuren dit ten tijde van dit onderzoek niet -meer- vermelden, zal 0.04b het dames- en 0.04c het herentoilet zijn geweest, gezien de aanwezigheid van urinoirs in de laatstgenoemde).

De afwerkingen van de vloeren en de wanden bestaan geheel uit zwarte en witte betegelingen (zie afb. 4.23).

De plafonds zijn met witte gipsplaten afgedekt.

zaal 1.01

Bij het betreden van de eerste verdieping vanuit het trappenhuis 1.01a, stapt men de grote zaal 1.01 binnen (zie afb. 4.24).

Hoewel hier vroeger (waarschijnlijk oorspronkelijk) eveneens een grote (toneel-)zaal aanwezig was, is de huidige zaal in 1995 ontstaan door het wegbreken van diverse binnenwanden (zie vorig hoofdstuk).

De vloer van de zaal bestaat uit brede planken (26 à 27 cm breed) die haast paars gekleurd zijn (geverfd? gebeitst?).

In de vloer zijn hier en daar sporen van verzagingen en voormalige doorvoeringen te zien, zonder dat deze sporen nu exact te duiden of aan enige voorgaande interieurindeling te koppelen zijn.

De oudere ruimte-indelingen zoals deze (in diverse vormen) op de tekeningen in de bouwdoSSIERS (zie vorig hoofdstuk) te zien zijn, zijn niet op de vloer terug te herkennen.

Het gekozen kleurschema voor de ruimte is duidelijk "(knaal-)rood en wit" (zie afb. 4.24).

De wanden zijn rondom afgewerkt met een rode lambrisering (zo'n 1.10 m hoog) bestaande uit houten schroten, waarboven de rest van de wanden geheel wit bepleisterd zijn.

Afb. 4.24 Foto van zaal 1.01, gezien met de rug naar de Dorpsstraat. De ruimte is als één grote zaal in 1995 ontstaan en is duidelijk van een rood-wit thema voorzien.

Afb. 4.25 Foto van het achterste raam van ruimte 1.01 (de achtergevel is rechts). Het glas is (sub-)recent vervangen en mogelijk geldt dat voor het gehele venster, gezien de flinke brand die hier in 1976 gewoed heeft.

Ook al het hout rond de vensters (en de deur naar het dakterras in de achtergevel) is geheel rood geverfd (zie 4.25), waarbij - voor zover zichtbaar - al het vensterglas lijkt te zijn vernieuwd.

Hierbij moet een foto als afbeelding 3.28 nog eens onder de aandacht worden gebracht; wanneer men de uitslaande vlammen in gedachten houdt, lijkt het schier onmogelijk dat het vensterhout op deze verdieping (in ieder geval aan de achterzijde) niet geheel of dan toch aanzienlijk beschadigd moet zijn geraakt.

Ook valt op deze (en andere) foto op dat de roedeverdeling in die periode uit de vensters was verwijderd (hetgeen op foto's tot in de jaren '90 zichtbaar blijft), terwijl deze ten tijde van dit onderzoek weer waren teruggeplaatst.

Het is daarom niet slechts duidelijk dat het vensterglas werd vervangen, doch tevens mogen vragen worden gesteld bij in hoeverre de houten onderdelen van de diverse vensters nog origineel zijn.

De brandschade zal waarschijnlijk relatief kort na de brand in 1976 zijn gerepareerd, en de roedeverdeling komt voor het eerst weer op de tekeningen uit het dossier uit 1998 terug (zie vorig hoofdstuk).

In de achtergevel bevindt zich een centrale, dubbele deur naar het dakterras met aan weerszijden twee vensters.

Afb. 4.26 Foto van de deur en een venster (links) in de achtergevel. De deur werd tussen 1972 en '77 ingebouwd. Ook de roedes in de vensters (rechts van de deur zit er ook een; zie 4.24) werden in 1977 ingebracht; mogelijk werd daarbij ook enige brandschade weggewerkt.

Deze komen voor het eerst voor in het bouwdoossier uit 1977 (zie vorig hoofdstuk), zij het daar op de tekening van de *bestaande situatie*.

In het voorgaande dossier uit 1972 bevindt zich hier nog een smallere buitendeur, waarmee duidelijk wordt dat het nu nog aanwezige exemplaar ergens in de tussenliggende jaren moet zijn geplaatst (zie afb. 4.26).

In het dossier van 1977 wordt getoond dat beide vensters tijdens die verbouwing worden voorzien van een roedeverdeling (waarbij de tot dan toe enkele ruit wordt opgedeeld in zes vlakken).

Ook hier - net als op de begane grond - zijn dus meerdere elementen in de ruimte aanwezig die bewust bedoeld zijn om ouder te lijken dan dat ze daadwerkelijk zijn.

In de hoek met keuken 1.01b is een bar aangebracht, welke eveneens grotendeels met rood geverfde houten delen is afgewerkt (zie afb. 4.27). De bar werd eveneens in 1995 geplaatst.

Het plafond van ruimte 1.01 bestaat uit twee delen; allereerst het plafond boven de zaal, dat bestaat uit een wit vlak (van plaatmateriaal) waaronder rood geverfde balken zijn aangebracht die slechts decoratief lijken en geen dragende functie lijken te hebben (hoewel dit niet goed kon worden gecontroleerd).

Afb. 4.27 Foto van ruimte 1.01, gezien richting de voorgevel. Links is duidelijk het bar-gedeelte zichtbaar dat zich ook nog eens van de rest van de ruimte onderscheidt door een lager plafond-gedeelte. Links van de bar (in de buitenmuur) is een venster aanwezig dat met een multiplex plaat is afgedekt.

Boven het bar-gedeelte bestaat het plafond uit planken, die doen denken aan de plafondafwerking op de begane grond (zij het dat ze hier op de verdieping rood geverfd zijn). In dit planken-plafond bevindt zich tevens het luik dat toegang geeft tot het plafond (zichtbaar op 4.27 waar het openstaat).

Dit plafond gedeelte boven de bar is - om niet geheel duidelijke redenen - iets lager dan het andere deel (zie afb. 4.27).

Mogelijk is het gedaan om het bar gedeelte te accentueren, of mogelijk herbergt het verlaagde gedeelte enige leidingen, buizen of andere elementen.

Dit wordt zowel vanuit 1.01 als vanaf de bovenliggende zolder niet geheel duidelijk.

De plafonds gaan sowieso niet terug tot de originele bouwphase, toen zich hier geen plafond bevond maar er direct in de kap gekeken kon worden (zie het vorig hoofdstuk).

Een exact bouwjaar is echter niet geheel duidelijk.

Ook voor het plafond geldt namelijk dat niet geheel duidelijk is hoeveel brandschade hier in 1976 is aangericht, hoewel de rooksporen op zolder (zie verderop) doen vermoeden dat er wellicht toch enige gaten in het plafond moeten zijn geslagen.

Van enige brandschade was ten tijde van dit onderzoek niets aan het plafond (of feitelijk in de gehele ruimte 1.01) waarneembaar, hetgeen kan betekenen dat er enige reparaties werden uitgevoerd.

trap 1.01a

Trap 1.01a vormt de verbinding tussen de begane grond en de eerste verdieping (de keldertrap ligt elders en de zolder is slechts via een luik bereikbaar, zoals op afb. 4.27 zichtbaar).

Zoals reeds eerder via historische foto's aangetoond (zie bijv. afb. 3.12) gaat de huidige trap niet terug tot de originele bouwfase.

In het dossier uit 1964 (zie vorig hoofdstuk) is dan ook op één van de tekeningen de tekst *verdiepingstrap met portaal vernieuwen* naast het trappenhuis te vinden.

Het trappenhuis kent zowel op de begane grond als op de verdieping een eenvoudige halletje/tochtportaal die uit dunne wanden werd opgebouwd.

De trap (zie afb. 4.28) bestaat uit twee rechte trappen met een tussenliggend bordes. De trap begint met veertien treden vanaf de begane grond en vervolgens (na het bordes) nog eens zes treden in de tegenoverliggende richting.

De treden hebben een optrede van 17,5 cm en een aantrede van zo'n 18,5 cm met daarbij nog een wel van zo'n 5 cm.

De treden zijn bedekt met blauwe vloerbedekking en zijn voorzien van aluminium trapneuzen (zie afb. 4.28).

Het bordes is opgebouwd uit paarsgeverfde, houten vloerplanken die doen denken aan de vloerplanken in zaal 1.01.

Opvallend is dat de trap op de begane grond een buitenvenster half doorkruist (zie bijv. 3.12), doch dat het in het huidige interieur niet geheel duidelijk werd hóé de ruimte onder de trappen bereikt kon worden.

Afb. 4.28 Foto van trappenhuis 1.01a, gezien vanaf de 1e verdieping. Duidelijk zichtbaar zijn de twee rechte trappen met het tussenliggende bordes. Tevens is goed zichtbaar hoe het pand niet geheel rechte hoeken heeft.

Het trappenhuis kent eenzelfde wandafwerking als die in zaal 1.01 werd aangetroffen (met rode lambrisering; zie afb. 4.28).

keuken 1.01b

Op de verdieping is in de westelijke hoek een keukenruimte ingebouwd, waarvan de ontstaansgeschiedenis niet geheel duidelijk is.

De huidige indeling van de verdieping is zoals gezegd in 1995 ontstaan (zie vorig hoofdstuk) waarbij echter de vorm van de keuken reeds op de bijgevoegde *bestaande situatie* te zien valt.

Op meerdere, oudere tekeningen (beginnend in 1964) wordt in deze hoek reeds een keuken weergegeven, waarbij de vorm en afmeting door de jaren heen licht wisselt.

Het is dan ook - binnen de beperkte grenzen van dit onderzoek - niet geheel duidelijk wanneer (de diverse delen van) de huidige binnenwanden exact tot stand zijn gekomen en welke bouwrestanten deze nog bevatten (wel lijkt uitgesloten dat zich hier nog resten van vóór 1964 in bevinden).

De keuken staat zowel in verbinding met de grote zaal 1.01 (specifieker; met de bar die zich hier in bevindt) als met het trappenhuis 1.01a (zoals te zien valt op afb. 4.29).

De vloer bestaat uit roodbruine vloertegels in een blokverband.

De wanden zijn tot ruim 1.70m vanaf de vloer bedekt met witte wandtegels (15 x 15 cm), waarboven tot aan het plafond beige (vergeeld?) plaatmateriaal aanwezig is.

Het plafond zelf is eveneens afgedekt met een gelijksoortig plaatmateriaal.

In de westmuur is een venster waarneembaar dat met een multiplex plaat volledig is dichtgezet en aan het zicht is onttrokken (zie afb. 4.30). Een zelfde soort dichtgezet venster is in de bar in 1.01 waarneembaar (zie 4.27).

De keuken staat nog vol met apparatuur, waaronder koel- en opbergkasten, aanrecht- en werkbladen, ovens en een grill.

Tegen de voorgevel is (deels boven het trappenhuis 1.01a uitstekend) een kleine inbouwkast aanwezig.

Afb. 4.29 Foto van de keuken 1.01b, gezien richting de hal bij trap 1.01a (rode deur). Goed zichtbaar is hoe de ruimte nog vol met apparatuur staat.

Afb. 4.30 Foto van keuken 1.01b, gezien in grofweg dezelfde richting als 4.29. Links van de deur is een kleine inbouwkast te zien, die deels bóven de trap 1.01a hangt. De vloer- en wandtegelingen zijn goed zichtbaar.

toilet 1.04

Vanuit zaal 1.01 is de toiletgroep 1.04 te bereiken, die bestaat uit een kleine uitbouw buiten het hoofdgebouw (de toiletgroep is kleiner dan het onderliggende 0.04).

Na binnenkomst blijkt deze toiletgroep te bestaan uit een centraal halletje met wasbak (zie plattegronden), met aan weerszijden een toilet (ongetwijfeld *man* en *vrouw*; er is geen ander toilet op deze verdieping aanwezig).

De vloer van de toiletgroep is bedekt met bruine vloertegels (30 x 30 cm), terwijl de wanden van witte wandtegels (15 x 15 cm) zijn voorzien (zie afb. 4.31).

Op de oudste plattegrond van deze verdieping (uit 1964; zie vorig hoofdstuk) is te zien dat zich hier een trappenhuis met doorgang naar achter het (toen nog bestaande) toneel bevond.

De huidige indeling van de toiletgroep is voor het eerst in het bouwdoossier uit 1995 te zien; de aanwezige recente interieurafwerkingen sluiten hier ook probleemloos bij aan.

Op de tekening uit 1964 is te zien dat deze ruimte in die tijd verder doorliep (voorbij de achtergevel); de huidige achtergevel van 1.04 (op gelijke lijn met de achtergevel van het hoofdgebouw) is dus eveneens recent.

Afb. 4.31 Foto (enigszins donker) van toilet 1.04, gezien vanuit de doorgang vanuit 1.01. De vloer- en wandbetegelingen zijn goed zichtbaar.

zolder 2.01

Zolder 2.01 is slechts te betreden via het luik boven de bar in zaal 1.01 (met behulp van een losse ladder).

De zolder betreft één grote ruimte die zich over de omtrek van het hoofdgebouw uitstrekt (dus niet boven de toiletgroepen).

De ruimte is ontstaan door het inbouwen van een plafond (zie vorig hoofdstuk) die niet overal veilig werd geacht om op te lopen (veel plaatmateriaal).

Dit wordt ook nog eens bemoeilijkt door een hoeveelheid aanwezige steunconstructies en afvoerbuizen (zie afb. 4.32); hierom is - met het oog op de persoonlijke veiligheid - besloten in het deel rondom het toegangsluik te blijven.

Daar was een klein plankenvloertje (planken van zo'n 9 cm breed) aangebracht waar op gestaan kon worden.

Op de zolder (met name bij het deel rond de achtergevel) was uitvoerige brand- en roetschade waarneembaar; zowel op de houten delen van de kapconstructie als op de top van de achtergevel (zie afb. 4.33).

Ook de pandbrede, houten steunconstructies waren duidelijk lokaal door rook en vuur aangetast, wat waarschijnlijk maakt dat zij dus vóór de brand van 1976 werden ingebracht en dus ook zijn blijven zitten.

Afb. 4.32 Foto van de kap, gezien richting de voorgevel.

De kap kon niet geheel naar voren worden betreden, gezien de op aan op hindernisbaan gelijkende wirwar aan buizen en andere obstakels.

Afb. 4.33 Foto van de achtergevel, waar zich het toneel bevond.

De topgevel kent meerdere decoraties in het pleisterwerk.

N.B: let ook op de roet- en rookschade.

De wanden bestaan aan de beide lange zijden uit borstweringen van zo'n 75 cm hoog. Feitelijk zijn dit pseudo-borstweringen; ze zijn pas ontstaan toen de vloer later werd ingebracht en in de originele toestand (met open zicht in de kap) betrof het hier simpelweg de bovenkanten van de zijmuren.

Deze pseudo-borstweringen waren voorzien van een bepleistering (mogelijk beton-emaille) met krullenpatroon (zie afb. 4.34).

Het is daarbij niet geheel duidelijk of deze decoratie zich geheel naar onderen toe doorzet (dit is op de onderliggende verdieping niet zichtbaar door latere afwerkingen) of dat het hier slechts een decoratie van de borstweringen betreft (die dan dus slechts kan zijn aangebracht nádat het plafond werd geplaatst; zie vorig hoofdstuk).

De stijl van de decoratie doen vermoeden dat het hier in ieder geval niet om een element uit de originele bouwfase handelt.

De top van de achtergevel (zie afb. 4.33) is voorzien van zowel gepleisterde profielranden die óp het pleisterwerk liggen, als geprofileerde cassetten die verdiept in het pleisterwerk zijn aangebracht.

De top van de vóórgevel kent (voor zover van een afstand zichtbaar) deze decoraties in veel mindere mate.

Afb. 4.34 De borstweringen (oorspronkelijk slechts de bovenzijde van de zijmuren) zijn afgewerkt met een pleisterlaag met krullen (met eveneens veel rookschade). Ook is rechts één van de gedecoreerde blokkeels te zien.

Het vormt opnieuw een bewijs dat de kap van het pand (inclusief de topgevels) oorspronkelijk bedoeld waren om in het zicht te blijven, en toont tevens aan dat ook het toneel vanaf de originele bouwfase aan de zijde van de achtergevel zat (zoals diverse *bestaande situaties* in de - weliswaar van later daterende - bouwdoSSIers ook steeds aantonen).

De toneelzijde - en dus de achtergevel - was de richting waar het publiek heen keek en waar dus de meer uitvoerige decoratie werd aangebracht.

Het venster in de achtergevel is vernieuwd en met PUR-schuim bevestigd.

Tegen de top- en zijgevels zijn houten, geprofileerde balken aangebracht, die deel lijken te hebben uitgemaakt van een oorspronkelijke interieurafwerking.

Het is niet geheel duidelijk of deze balken (zie afb. 4.33) zelf nog drager van decorstukken of dergelijke zijn geweest.

Ook is geen kleuronderzoek uitgevoerd (wel is een groen-gele laag zichtbaar, die echter zwaar is aangetast - en mogelijk verkleurd - door de brand uit 1976).

De kapconstructie zelf bestaat uit vier, rijk gedecoreerde spanten (zie afb. 4.35).

Afb. 4.35 Overzicht van het eerste (van vier) spant nabij de achtergevel. De constructie met gebogen stijl onder de spantbenen is goed zichtbaar.

De decoraties vertroebelen mogelijk het gegeven dat het hier in feite om een kreupel spant handelt, waarbij de spantbenen op de borstwering rusten en de kreupele stijlen (verstevigd door rijk gedecoreerde blokkeels; zichtbaar op afb. 4.34) worden opgevangen door muurstijlen.²

De spantbenen komen bovenin samen in een makelaar (zie afb. 4.36).

Onder de spantbenen zijn gebogen stijlen aangebracht (als ware het een tongewelf), die rijk gedecoreerd zijn en ook in hun functie binnen de kapconstructie puur decoratief van aard zijn.

De spanten zijn namelijk voorzien van metalen trekstangen die aan weerszijden in de blokkeels verdwijnen (zie bijv. afb. 4.35).

Middenin worden deze trekstangen gedragen door een verticale, metalen stang die in de makelaar verdwijnt (zie afb. 4.37).

Bij nadere inspectie blijken de gebogen stijlen uit twee helften te bestaan die voor en achter tegen deze verticale stijl tegen elkaar zijn bevestigd, en zo de metalen verticale stijl omklemmen (zie afb. 4.38).

Het zijn dus de metalen stangen die de spat- en andere krachten van de spantbenen opvangen, waarna de halfronde stijlen slechts ter decoratie hier tegenaan werden bevestigd.

² Het is gangbaarder dat deze stijlen rusten op de balken van de zolder vloer. Aangezien deze hier in de originele opzet (met open zicht in de kap) niet aanwezig waren, werd er voor gekozen om deze tegen muurstijlen te plaatsen.

Afb. 4.36 De spantbenen komen bovenin samen in een makelaar. Die bestaat zelf (net als de gehele gebogen stijl; zie afb. 4.38) uit twee helften die een verticale metalen stang (onderaan zichtbaar) omklemmen; deze stang ondersteunt een horizontale, metalen trekstang.

Afb. 4.37 De verticale stang (zie 4.36) ondersteunt onderaan de horizontale trekstang, welke zelf tussen de twee blokkeels van het spant loopt.

Afb. 4.38 Bij het derde spant (vanaf de achtergevel; de zolder was hier nog maar zeer beperkt begaanbaar) ontbreekt de decoratieve onderzijde van de makelaar. Duidelijk zichtbaar is dat deze (en de naastliggende gebogen stijlen) uit twee helften bestaan, en de verticale stang omklemmen.

Afb. 4.39 Foto van het dakbeschot, dat bestaat uit kraaldelen die in een decoratief patroon (afgewisseld schuin en verticaal) zijn geplaatst. N.B.: ook hier is rookschade goed zichtbaar.

De kapconstructie kent een opvallend grote hoeveelheid gordingen (zeven stuks, met daaronder een muurplaat en daarboven een nokgording; zie 4.41).

Deze gordingen dragen het dakbeschot dat in een decoratief patroon werd gelegd; de planken bestaan uit kraaldelen (zo'n 11,5 cm breed).

Tussen de spanten zijn steeds twee sporen aangebracht, waardoor elk vak in drie delen wordt opgedeeld; hierbij zijn de kraaldelen steeds in het middelste vak verticaal geplaatst en in de twee vakken aan weerszijden steeds schuin (grootweg 45 graden) naar het midden toe (zie afb. 4.39).

Het beschot vertoont met name richting de achtergevel enige brandschade, die lokaal ook weer lijkt te zijn weggeschrobd of geschuurd (zichtbaar op 4.39).

In het dak (zie ook bespreking exterieur) is slechts één kleine doorbreking aanwezig, boven keuken 1.01b, waar een (sub-)recent buis zorgt voor de rookafvoer.

In de rest van het dak is geen locatie van enige doorvoer aanwijsbaar (voor zover de zolder kon worden betreden).

Nabij de achtergevel, boven het voormalige toneel, zijn enkele elementen aangetroffen die ongetwijfeld met deze toneelfunctie samenhangen.

Afb. 4.40 Op meerdere plekken in de kap zijn (kleine) houten katrollen aanwezig, die ongetwijfeld samenhangen met de voormalige toneelfunctie van de onderliggende ruimtes. Via deze katrollen zullen het doek en decorstukken kunnen zijn bediend.

Afb. 4.41 Isometrische weergave van het achterste spant (gezien richting de voorgevel). De decoraties en de ronde stijl zijn duidelijk zichtbaar. fotogrammetrie Nipides

Op meerdere plekken zijn hier namelijk kleine houten katrollen en geleiders aanwezig, die waarschijnlijk samenhangen met het openen van het doek en/of het verplaatsen van decorstukken (zie afb. 4.40).

Een exacte werking van de hijsinstallatie of het traject van de touwen is niet achterhaald.

SAMENVATTING

Het pand Dorpsstraat 17 te Ouderkerk aan den IJssel kent een rijke (ver-)bouwingsgeschiedenis, waarbij de vroegste fase enigszins onduidelijk zijn.

Het pand werd - als horecagelegenheid - in 1882 gebouwd, waarbij de het casco van de hoofd vleugel (de buitenmuren, balklagen en kapconstructie) sindsdien in grote lijnen intact zijn gebleven.

Het pand kende indertijd enkele achterbouwen die sindsdien wel meerdere keren werden gewijzigd.

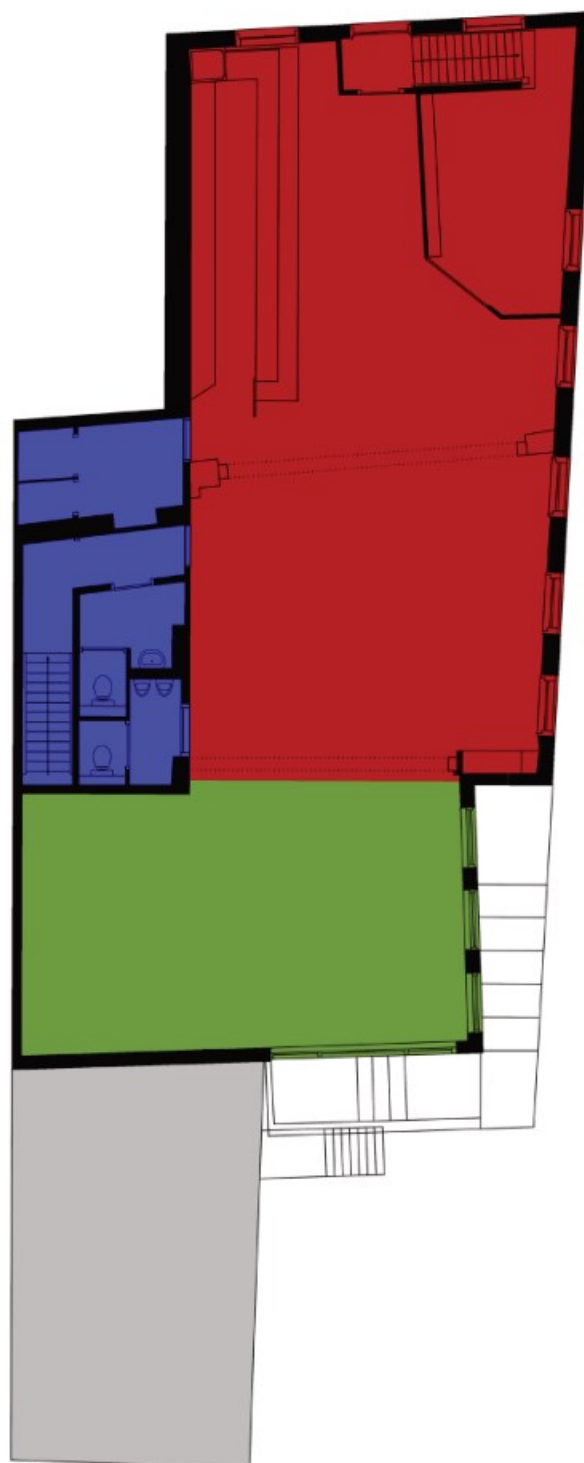
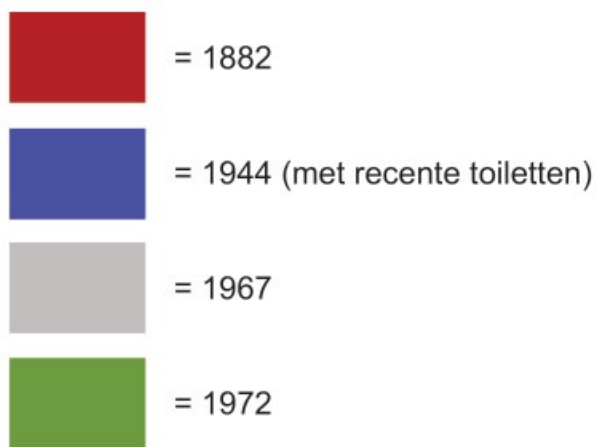
Het huidige pand kent een aanbouw aan de achterzijde die in 1972 werd gerealiseerd en daarachter een snackbar uit 1967 (zie ook de fasekaart op afb. 4.42).

In het interieur van het hoofdpand vonden wel meerdere verbouwingen en aanpassingen plaats, en - met uitzondering van de kapconstructie - is in het huidige pand feitelijk niet meer van de afwerking uit de vroegste fase aanwijsbaar.

De nog aanwezige interieurafwerkingen van het café op de begane grond en de zaal daarboven stammen grotendeels uit de jaren '70 van de twintigste eeuw, met enkele latere aanpassingen (zoals bij de toiletten).

Het is uiteraard mogelijk dat er zich onder en achter deze relatief jonge afwerkingen nog restanten van vroegere (originele?) afwerkingen bevinden, waar bij eventuele ontmanteling of verbouwing rekening mee gehouden dient te worden.

In het volgende hoofdstuk worden de diverse elementen die in dit hoofdstuk werden besproken van een waardestelling voorzien, zowel in tekst als in een waardestellingskaart.

Afb. 4.42 Plattegrond van de begane grond van het pand Dorpsstraat 17, met daarop in kleur de diverse bouwfases.

De bouwfases gelden voor de bouwvolumes, en niet voor de afzonderlijke interieurelementen of -afwerkingen.

5 Waardestelling

INLEIDING

Een waardestelling wordt gegeven in relatie tot het monument. Het is bijvoorbeeld mogelijk dat een muur uit 1900 in een gebouw uit datzelfde jaar een hogere waardering krijgt dan wanneer een soortgelijke muur wordt aangetroffen in een middeleeuws pand. De context binnen het gebouw is van belang.

Naast een bouwhistorische waardering, worden ook andere waarden (bijv. architectuurhistorische en stedenbouwkundige) toegekend.

De waardestelling heeft een adviserende rol die dient om inzicht in de bestaande bouwmassa te krijgen. Zij moet niet gelezen worden als goed- danwel afkeuring van de voorgestelde bouwplannen. Hierover beslist de vergunninggevende instantie.

Daarnaast moet nog eens gewezen worden op het feit dat het hier om *bouw-historische* en niet om *bouwkundige* waarden gaat; eventuele bouwdelen die verrot of anderszins onbruikbaar zijn en waarbij een eventuele vervanging of aanpassing met het oog op de veiligheid allerzins verdedigbaar is, worden hier niet behandeld.

Slechts wanneer een eventueel aangetroffen gebrek een acuut gevaar voor de persoonlijke veiligheid oplevert, wordt dit vermeld.

DORPSSTRAAT 17

Zoals in de vorige hoofdstukken al een paar maal werd besproken, is het casco van het pand Dorpsstraat 17 (althans wat betreft het hoofdgebouw) relatief ongewijzigd bewaard gebleven sinds de bouw in 1882. Wel zijn in het interieur en enkele aanbouwen meerdere wijzigingen uitgevoerd.

Hieronder worden, na een korte verantwoording, de waardestellingen van de bouwmatie in een plattegrond met een kleurcode weergegeven.

De waardestellingen worden gegeven conform de *Richtlijnen Bouwhistorisch Onderzoek*, zoals opgesteld door de RCE (2009).

WAARDESTELLING

algemeen

Het pand Dorpsstraat 17 te Ouderkerk aan den IJssel vormt een bijzonder voorbeeld van een laat-negentiende eeuwse combinatie tussen een herberg en een toneelzaal.

Het pand is in de jaren daarna vele malen verbouwd, maar heeft zijn centrale en gemeenschapsfunctie binnen het dorp feitelijk altijd behouden.

architectuurhistorische waarde

Het pand kent van buitenaf een relatief eenvoudige architectuur, zowel qua vorm- als materiaalgebruik (de oorspronkelijke architect is onbekend).

Wel is met name de kapconstructie bijzonder vormgegeven en van een rijke decoratie voorzien.

Deze kap gaat terug tot de originele bouwfase en bevat nog - spaarzame - getuigen van het gebruik van de eerste verdieping als toneelzaal.

Het pand krijgt daarom een *positieve architectuurhistorische waarde*.

stedenbouwkundige waarde

Het pand is binnen de historische dorpskern van Ouderkerk aan den IJssel relatief groot van omvang en gelegen op één van de belangrijkste kruispunten in het dorp (op de hoek van de rivierdijk - Dorpsstraat - en de Kalverstraat).

Samen met de tegenover gelegen Hervormde Kerk vormt het al meer dan een eeuw een markant herkenningspunt die de dorpskern mede vorm geeft.

Het pand krijgt daarom een *hoge stedenbouwkundige waarde*.

gebruikshistorische waarde

Het pand is -als horecagelegenheid met (toneel-)zaalverhuur - decennialang een van de belangrijkste ontmoetingsplekken binnen het dorp geweest.

Zelfs tijdens dit onderzoek kwamen meerdere omwonenden naar voren met verhalen over bruiloften en andere feesten die in dat pand hadden plaatsgevonden.

Daarbij werd vrijwel zonder uitzondering de wens geuit dat het gebouw voor het dorp bewaard zou blijven.

Het is duidelijk dat het gebouw dankzij zijn gebruiksgeschiedenis zich in het geheugen van de lokale bevolking heeft genesteld.

Het pand krijgt daarom probleemloos een *hoge gebruikshistorische waarde*.

bouwhistorische waarde - algemeen

De hoofdvleugel van het pand Dorpsstraat 17 kent een casco (buitenmuren, balklagen en kapconstructie) dat teruggaat tot de originele bouwfase en in meerdere facetten herinnert aan het vroegere gebruik van het pand.

Deze feiten rechtvaardigen zondermeer het toekennen van enige monumentale waarde.

Dit casco krijgt daarom een *hoge monumentwaarde*.

Aan de achterzijde zijn enkele aanbouwen aanwezig, te weten een snackbar en een aangebouwde zaal.

Deze bouwdelen kennen weliswaar een rijke voorgeschiedenis, maar stammen in hun huidige vorm geheel uit 1967 en 1972 (respectievelijk -1.03 en 0.02).

Deze aanbouwen kennen daarbij noch de leeftijd noch de architectuur om de toekenning van enige monumentale waarde te rechtvaardigen.

Aanbouwen -1.03 en 0.02 krijgen daarom een *indifferente monumentwaarde*.

Ook de inrichting van het hoofdgebouw kent een rijke voorgeschiedenis, waarbij echter de huidige interieurafwerkingen (sub-)recent werden aangebracht.

Onderdelen zijn weliswaar kenmerkend voor bepaalde periodes (zoals het 'bruin café'-interieur op de begane grond, maar maken daarbij dusdanig gebruik van imitatie- en pseudo historische elementen dat het toekennen van enige waarde niet te rechtvaardigen valt.

De (sub-)recente interieurafwerkingen in de kelder, begane grond en eerste verdieping krijgen daarom een *indifferente monumentwaarde*.

Wel moet nogmaals - bij eventuele verbouwing, sloop of ontmanteling van deze interieurafwerkingen - gewezen worden op de mogelijke aanwezigheid van (restanten van) historische interieurafwerkingen die niet ongedocumenteerd dienen te worden verwijderd.

kelder

De kelder behoort voor vrijwel de helft tot het bouwdeel uit 1972, en krijgt in die helft de daarvoor reeds toegekende indifferente waarde.

De andere helft (het dichtst bij de voorgevel; zie plattegronden) kent zeer spaarzame interieurafwerkingen, grotendeels bestaande uit betonnen vloeren en bepleisterde wanden.

Bij gebrek aan duidelijk, vroeg kaartmateriaal betreffende de inrichting van de kelder dienen de binnenmuren tot het reeds hoog gewaardeerde casco gerekend te worden.

Een uitzondering hierop vormt de (sub-)recent ingebouwde toiletgroep -1.04, welke tot de reeds indifferent gewaardeerde (sub-)recente interieurafwerkingen dient te worden gerekend.

begane grond

De begane grond is feitelijk geheel op te delen in het casco, de (sub-)recent ingebrachte ('bruin')café-inrichting en de aanbouw 0.02 die daarmee in open verbinding staat.

Deze bouwelementen werden reeds alle bij *bouwhistorie-algemeen* van een waardering voorzien.

De (ook aldaar) eerder geuite waarschuwing voor de mogelijke aanwezigheid van achterliggende, historische interieurafwerkingen wordt in de café-ruimte op waarheid aangetoond door de aanwezigheid van een (net zichtbare) oudere plafond-afwerking van geel geverfde kraaldelen.

Deze oude afwerkingen vormen enkele spaarzame getuigen van de ontwikkeling van het historische interieur van het pand.

Deze afwerkingen krijgen daarom een hoge monumentwaarde.

eerste verdieping

Hetgeen dat hierboven voor de begane grond werd beschreven, geldt ook voor de eerste verdieping, inclusief waarderingen.

Een uitzondering hierop vormt de uitbouw uit 1972, die niet verder dan de begane grond omhoog gaat en dus op de verdieping ontbreekt.

Ook dient op de eerste verdieping - naast de eerder gemelde mogelijke aanwezigheid van historische interieurafwerkingen - rekening te worden gehouden met de mogelijke aanwezigheid van restanten van (of aanwijzingen voor) de oorspronkelijke inrichting als toneelzaal.

zolderverdieping

De zolderverdieping bestaat vrijwel geheel uit het casco, gezien de aanwezigheid van de buitenmuren en de oorspronkelijke kapconstructie.

De spaarzame (sub-)recente elementen op de zolder betreffen de vloerconstructie (inclusief houten steunconstructies), de diverse onderdelen van de ventilatie en verwarmingsinstallatie en het vervangen venster in de achtergevel.

Deze krijgen de hierbij behorende en reeds genoemde indifferente monumentwaarde.

Hier dient nogmaals, voor de duidelijkheid, te worden herhaald dat dit rapport slechts de *bouwhistorische* waarden behandelt en niet de *bouwkundige*.

Het feit dat de hierboven genoemde houten steunconstructie een indifferente monumentwaarde kreeg toegewezen, wil *niet* zeggen dat deze dus zondermeer verwijderd kunnen worden (hierover beslist een bouwkundige).

dak

Het is onbekend of de dakbedekking (rode pannen) in het verleden ooit geheel of deels werd vervangen.

De dakvorm en het gebruikte materiaal van de bedekking bleven echter - voor zover uit het archiefmateriaal achterhaalbaar - identiek aan de originele situatie.

Het dak krijgt daarom een *hoge monumentwaarde*.

Het betreft hier met name de dakvorm en zijn intactheid; indien bij nadere inspectie duidelijk zou blijken dat de aanwezige bedekking niet meer (geheel) origineel is, kan deze bedekking (dakpannen) wel - wanneer noodzakelijk - worden vervangen door soortgelijke pannen. De monumentwaarde van het dak blijft daarbij overeind.

Op de volgende pagina worden de hiervoor in tekst beschreven waardestellingen nog eens in een waardestellingskaart verduidelijkt.

Afb. 5.1 Plattegronden van de vier bouwlagen van het pand Dorpsstraat 17, met waardestelling. Tekening van Rokus Visser Architectenbureau, aangevuld met eigen meetgegevens.

- = Hoge monumentenwaarde
 - = Positieve monumentenwaarde
 - = Indifferente monumentenwaarde
 - = Waarde van vloer / plafond
-

